

Taina Anttonen (toim.)

Yrittäjyys sulautuu opettamiseen ja oppimiseen

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu, sarja C, Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut, osa 66

> Hyvinvointipalveluja ja osuuskuntatoimintaa

Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

Taina Anttonen (toim.)

YRITTÄJYYS SULAUTUU OPETTAMISEEN JA OPPIMISEEN

Hyvinvointipalveluja ja osuuskuntatoimintaa
Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarjat

A Tutkimuksia

B Oppimateriaalia

C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu

Sarja C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut, osa 66

Vastaava toimittaja: Ilkka Väänänen

Taitto: Sanna Henttonen

ISSN 1457-1457-8328

ISBN 978-951-827-104-1

Paino: Tampereen Yliopistopaino (Juvens Print) 2010

Lukijalle

Sosiaali- ja terveysalalla on perinteisesti ”tehty hyvää”. Toiminnan liiketalousosaaminen ja yrittäjämäinen työote ovat saattaneet jäädä vähäisemmälle tarkastelulle. Hyvinvointialan, pedagogiikan ja liiketalousosaamisen yhdistäminen edellyttää innovatiivista ja uudenaista opettajuuteen perustuvaa kehitystyötä. Sosiaali- ja terveysalan koulutukselle asetetaan entistä enemmän haasteita lisätä taloudellista ajattelua useilta eri tahoilta. Opetusministeriö edellyttää ammattikorkeakouluja kasvattamaan omavaraisuuttaan. Opetuksen integroiminen tutkimus- ja kehittämis toimintaan sekä opinnäytetöiden toteuttaminen työelämä- ja hanketoiminnan toimeksiantoina ovat osa tulorahoituksen perustaa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvitysten mukaan kunnilla on erilaisia sosiaali- ja terveysalan palveluihin ratkaisuja, jotka perustuvat yrittäjyyteen. Lahden alueen kilpailukyky- ja elinkeinostrategian 2009–2015 mukaan väestön ikärakenteenmuutos vaikuttaa yritysten liiketoimintamahdollisuuksiin, samoin sosiaali- ja terveyspalveluiden ja osaavan työvoiman riittävyyteen. Lahden alueen kehityssuuntaa kuvaavana eräänä mittarina on uusien yritysten määrä. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa yrittäjyys on nostettu yhdeksi avainosaamisteemaksi. Opiskelijalle avautuu mahdollisuus oman yrityksen perustamiseen tai soveltaa yrittäjämäistä työotetta julkisella sektorilla. Opettajien ja opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen vankentaminen on tärkeää.

Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Oppimiskeskus Optiimi on toiminut yli kymmenen vuotta. Sosiaali- ja terveysalan eri toimijoille, kuten opettajille palvelutoiminta ja sen integroiminen opetukseen ei ole kaikilta osin täysin uutta. Tässä julkaisussa kuvataan Oppimiskeskus Optiimin toimintaa sekä muutosta, jolla pyritään tehostamaan uusiin haasteisiin vastaamista entistä enemmän. Muutoksessa keskeistä on opetussuunnitelmien rakenteellinen uudistaminen, työelämäyhteyksien vankentaminen, eri toimijoiden roolien selkiyttäminen, liiketalousosaamisen lisääminen ja yrittäjyyden painottaminen yhtenä avainosaamisteemana. Täysin uutena kuvataan käynnistymisvaiheessa oleva opiskelijoiden osuuskuntatoiminta.

Fysioterapian, hoitotyön ja sosiaalialan koulutusohjelmat esittelevät Oppimiskeskus Optiimissa toteutettua toimintaansa. Koulutusohjelmien kuvauksissa selvitetään Oppimiskeskus Optiimia aitous oppimisympäristönä, hankkeissa oppimista eräällä metallialan yrityksessä ja lasten iltapäiväkerhotoimintaa yhteistyössä peruskoulun kanssa. Lopuksi kuvataan toiminnallisena opinnäytetyönä tehty nuorten seksuaaliterveyspalvelun tuotteistaminen Oppimiskeskus Optiimin toimeksiantona.

Taina Anttonen

Tuula A. Kilpinen

KIRJOITTAJAT

Taina Anttonen, FT, TtM, toimii tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan yliopettajana Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla. Hän on vastannut Oppimiskeskus Optiimin kehittämisestä viime vuosina ja toimii palvelukoordinaattoreiden esimiehenä.

Helena Hatakka, KM, toimii lehtorina sosiaalialan koulutusohjelmassa. Hän on yhdessä Oppimiskeskus Optiimin palveluohjaajien kanssa ollut perustamassa Elämyskerhotoimintaa Salpakankaan koululle.

Siru Heromaa valmistui sairaanhoitajaksi Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan hoitotyön koulutusohjelmasta joulukuussa 2009. Hän suoritti kahdeksan viikon harjoittelujakson Oppimiskeskus Optiimissa keväällä 2008. Hän myös toteutti toiminnallisen opinnäytetyön Nuorten seksuaaliterveyspalvelun tuotteistamisesta Oppimiskeskus Optiimin toimeksiantona. Opinnäytetyö valmistui marraskuussa 2009.

Tuula A. Kilpinen, THM, ft, toimii sosiaali- ja terveysalan koulutuspäällikkönä. Hän on ollut perustamassa ja kehittämässä Fysioterapian klinikkaa, joka laajeni myöhemmin monialaiseksi Oppimiskeskus Optiimiksi. Hän johtaa sosiaali- ja terveysalan yrittäjyyden monialaista avainosaamisteemaryhmää. Hän on jäsenenä Päijät-Hämeen Hyvinvointiklusterin johtoryhmässä, jossa maakunnallisesti pohditaan hyvinvointialan yrittäjyyden tulevaisuutta.

Katri Kämäräinen, THM, Ft, lehtori, Lahden ammattikorkeakoulu. Katri Kämäräinen on toiminut Oppimiskeskus Optiimissa lehtorin työhönsä liittyen sen alusta asti. Hän on ollut yhdysopettajana, opiskelijoiden harjoittelun ohjaajana, ohjannut Oppimiskeskus Optiimiin liittyviä opinnäytetöitä sekä yhdistänyt palvelutoimintaa ammattiaineiden opetukseen.

Sirpa Laitinen-Väänänen TtT, HuK, ft, yliopettaja ja projektipäällikkö Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Hän toimi Oppimiskeskus Optiimin suunnitteluryhmässä vuosina 1998–1999 ja Oppimiskeskus Optiimin fysioterapian yhdysopettajana sen jälkeen. Lisäksi hän oli vastuussa OPM:n laatuyksikköhakuprosessista sosiaali- ja terveysalan laitoksella vuonna 2002.

Kati Ojala on koulutukseltaan sosionomi AMK. Hän on työskennellyt Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Oppimiskeskus Optiimissa opiskelijoiden ohjaajana syksystä 2008 alkaen, nykyisin palvelukoordinaattorina.

Marita Rajala, palvelukoordinaattori, fysioterapeutti AMK, Lahden ammattikorkeakoulu. Marita Rajala on toiminut sosiaali- ja terveysalan Oppimiskeskus Optiimissa opiskelijoiden ohjaajana vuodesta 2002 lähtien. Harjoitteluohjauksen lisäksi hän on toiminut muun muassa työelämäedustajana useassa Oppimiskeskus Optiimin palveluihin liittyvissä opinnäytetöissä. Tällä hetkellä hän työstää omaa YAMK-opinnäytetyötään, joka liittyy Lahden ammattikorkeakoulun hallinnoimaan ja osin Oppimiskeskus Optiimin kautta toteutettuun projektiin.

Virpi Seppänen on koulutukseltaan sairaanhoitaja AMK. Hän on työskennellyt Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Oppimiskeskus Optiimissa usean vuoden ajan opiskelijoiden ohjaajana. Nykyään hän toimii Oppimiskeskus Optiimissa hoitotyön koulutusohjelman palvelukoordinaattorina.

Hannele Tiittanen, TtL, KM, toimii hoitotyön koulutusohjelman yliopettajana. Hänen vastuualueena on kehittää sairaanhoitajien ja terveydenhoitajien opetussuunnitelmia sekä pedagogista toteutusta Lahden ammattikorkeakoulussa.

Tiina Vaara, KM, elto, toimii sosiaalialalla lehtorina. Hän on ollut mukana Optiimin yhdyshenkilönä sekä useissa työelämälähtöisissä projekteissa. Hän on koordinoanut ja kehittänyt yhdessä opiskelijoiden sekä työelämäedustajien kanssa erilaisia innovatiivisia malleja opintojen suorittamiselle.

Anne Vuori, THM, työskentelee hoitotyön lehtorina Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla. Hän on ollut mukana palvelutoiminnan kehittämisessä Launeen kokeilukeskuksesta lähtien ja toiminut useissa eri rooleissa Oppimiskeskus Optiimissa.

Sisällys

KIRJOITTAJAT	6
Katri Kämäräinen, Sirpa Laitinen-Väänänen ja Marita Rajala OPPIMISKESKUS OPTIIMIA EI PERUSTETTU TÄNÄÄN – KATSAUS YLI KYMMENVUOTISEEN TOIMINTAAN	9
Taina Anttonen ja Hannele Tiittanen HYVINVOINNIN, PEDAGOGIIKAN JA LIIKETALOUSOSAAMISEN YHDISTÄMINEN	17
Tuula A. Kilpinen SOSIAALI- JA TERVEYSALAN OSUUSKUNTA.....	29
Katri Kämäräinen OPPIMISKESKUS OPTIIMI ON MAHDOLLISTANUT OPISKELUN AIDOISSA TYÖTILANTEISSA.....	33
Virpi Seppänen, Hannele Tiittanen ja Anne Vuori METALLISSA ON VOIMAA -HANKE ESIMERKKINÄ HANKEOPPIMISESTA HOITOTYÖN KOULUTUSOHJELMASSA	36
Helena Hatakka, Kati Ojala ja Tiina Vaara NÄKÖKULMIA SOSIONOMIOPISKELIJAN ELÄMYKSELLISEEN OPPIMISEEN HANKKEISTETUSSA OPETUKSESSA	39
Siru Heromaa ja Taina Anttonen NUORTEN SEKSUAALITERVEYSPALVELUN TUOTTEISTAMINEN.....	41

Katri Kämäräinen, Sirpa Laitinen-Väänänen ja Marita Rajala
**OPPIMISKESKUS OPTIIMIA EI PERUSTETTU TÄNÄÄN
– KATSAUS YLI KYMMENVUOTISEEN TOIMINTAAN**

Oppimiskeskus Optiimin vahvuus tänä päivänä rakentuu historiasta. Oppimiskeskus Optiimi on valittu korkeakoulutuksen laatuysiköksi vuosille 2002–2003. Laatuysikköarvioinnissa vahvuudeksi nostettiin muuan muassa Oppimiskeskus Optiimissa koulutuksen kehittäminen ja toiminnan vahva integroituminen oppimiseen. Oppimiskeskus Optiimilla on vakiintunut asema ja se tunnetaan toiminta-alueellaan Päijät-Hämeessä. Osa toiminnasta on muuttunut ja kehittynyt, mutta osa on kuitenkin säilynyt vuosien varrella. Opetuksen hankkeistamiselle Oppimiskeskus Optiimi tarjoaa hyvät mahdollisuudet. (Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuysiköt 2002–2003).

Tässä artikkelissa kuvataan Oppimiskeskus Optiimin toiminnan taustaa ja luodaan katsaus toiminnan käynnistymiseen. Näkemyksiään toiminnasta kertovat opiskelijat, opettajat ja ohjaajat vuosien varrelta. Eräs opettaja toteaa:

”Historia on ollut mielenkiintoinen. Toivon, että muutokset eivät vie historiaa pois. Että ei tarvitse tehdä kaikkea alusta uudelleen”.

Tausta toiminnan käynnistymiseen

Oppimiskeskus Optiimi perustettiin Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitokselle vuonna 1999. Moniammatillisen, asiakaspalvelua ja uusia sosiaali- ja terveysalan palvelutuotteita suunnittelevan ja tarjoavan toimintamuodon perustamisen taustalla oli monia 1990-luvun lopulle tyypillisiä ammatillista korkeakoulutusta ja sosiaali- ja terveysalaa koskevia vaikutteita. sosiaali- ja terveysalalla painotettiin moniammatillista toimintaa. Moniammatillisen toiminnan nähtiin käynnistyvän jo opiskelun aikana. Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitoksessa järjestettiin opiskelijoille jo heidän opintojensa ensimmäisenä vuotena moniammatillisia, kaikille yhteisiä, projektityyppisiä opintoja, joilla pyrittiin näin opintojen alkuvaiheesta alkaen rikkomaan koulutusammattien rajoja. Koettiin ja opiskelijapalautteenkin perusteella tiedettiin, että koulutuksen alkuvaiheen opinnot eivät yksin riittäneet moniammatillisen työtaidon kehittämiseen, joten tarvittiin todellista yhteistä tekemistä opintojen keski- ja loppuvaiheeseen.

Toisena vaikuttimena oli tarve toimia ammattikorkeakouluna alueellisena vaikuttajana eri koulutusaloilla. Yhteistyötä alueen toimijoiden kanssa haluttiin monipuolistaa ja kehittää. Oppimiskeskus Optiimi tarjosi ”yhden ikkunan periaatteella” alueen toimijoiden niin yritysten, järjestöjen kuin asiakkaidenkin olla yhteydessä ammattikorkeakouluun. Kolmantena tosiasiana oli taloudellinen puoli. Tuli tarpeelliseksi pohtia, kuinka koko ajan kasvaviin sosiaali- ja terveysalan harjoittelumaksuihin saataisiin säästöjä. Ammattikorkeakoulujen kokeilu- ja käynnistysvaiheessa Opetusministeriö oli tukenut uuden koulutusmallin käynnistämistä, mutta 1990-luvun lopulla lisärahoitusta alettiin vähitellen purkaa ja ammattikorkeakoulut alkoivat ideoida uudenlaisia toimintamalleja.

Neljäntenä, mutta varmaankin vahvimpana vaikuttimena Oppimiskeskus Optiimin käynnistämässä oli ammatillisessa koulutuksessa sekä asiantuntijuuden ja ammattitaidon oppimiseen liittyvässä tutkimuksessa vahvistuva työssäoppimista ja työpaikalla tapahtuvaa oppimista painot-

tava suuntaus. Ammattikorkeakoulun kokeilu- ja alkuvaiheessa huomio koulutuksen kehittämisessä oli kiinnitetty korkeakoulumaisen opiskelun vahvistamiseen ja oppinäytetyön ja menetelmäopintojen integroimiseen. Palaute työelämästä oli kriittistä. Väitettiin, että sairaanhoitajilla ei ollut enää ”käden taitoja”, mitä sillä sitten perimmältään tarkoitettiin. Ammattikorkeakoulu etsi omaa pedagogiikkaa samalla etsien omaa identiteettiään. Tarvittiin ja haluttiin kokeilla uudenlaisia, korkeakoulumaisia työssä oppimisen muotoja perinteisen työpaikoilla tapahtuvan työharjoittelun lisäksi. Tähän Oppimiskeskus Optiimi tarjosi oivan toimintaympäristön. Se simuloi työpaikalla oppimista. Näiden kaikkien tarpeiden toteuttamiseen tarvittiin myös uudenlaista pedagogiikkaa, minkä luominen oli haasteellinen prosessi.

Oppimiskeskus Optiimia edelsi Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan laitoksella samantyyppisiä, asiakaspalvelua ammattikorkeakoulun yhteyteen tiiviimmin integroivia toimintamuotoja. Launeen kokeilukeskus oli ensimmäinen asiakaspalvelua vahvistava oppimisympäristö. Kokeilukeskus sijaitsi vanhassa Launeen Lasten sairaalassa. Keskuksessa oli palkattuja työntekijöitä, joiden ohjauksessa työskentelivät hoitotyön ja sosiaalialan opiskelijat sekä joissain projekteissa fysioterapiaopiskelijat. Muutamia liiketalouden opiskelijoita suoritti keskuksessa työharjoitteluaan ja tuotti oman alansa palvelutoimintaa asiakkaille. Launeen kokeilukeskuksen jälkeen käynnistettiin Sosiaali- ja terveysalan laitokselle fysioterapianklinikka, joka aloitti toimintansa vuonna 1995. Klinikalla opiskelijoiden ohjaajana toimi yksi fysioterapeutti. Hoitotyön opiskelijoiden tullessa mukaan toimintaan, nimeksi vaihtui sosiaali- ja terveysalan klinikka ja ohjaajaresurssija lisättiin yhdellä sairaanhoitajalla. Klinikkan tilat olivat vaatimattomat. Tilana oli laitoksen toisen kerroksen luokka. Oppimiskeskus Optiimin perustamisen yhteydessä toiminta laajeni kaikkia tuolloisia sosiaali- ja terveysalan koulutusaloja koskevaksi.

Perustaminen

Lukuvuonna 1998–1999 Sosiaali- ja terveysalan laitoksen johtoryhmä asetti työryhmän kehittämään sosiaali- ja terveysalan klinikasta moniammatillista tulevaisuuden oppimisympäristöä. Työryhmän tehtäväksi annettiin kehittää olemassa olevaa toimintaa, vahvistaa sen moniammatillisuutta, miettiä toiminnalle sopiva tila, luoda malli, jolla asiakastoiminta integroituisi ope- tukseen sekä miettiä keitä klinikalla työskentelee ja mikä on heidän tehtävänsä. Suunnittelulle annettiin rahoitus ja lukuvuoden aikaraami.

Valittu työryhmä toimi innostuneesti ja kiinteästi. Annettua tehtävää tukemaan ryhmäläiset osallistuivat Lahden ammattikorkeakoulun järjestämään Osaaminen tuotteeksi -täydennyskoulutukseen, joka käynnistyi vuonna 1998 samaan aikaan suunnittelutyön kanssa. Koulutus vahvisti toimeksiannon tavoitetta, antoi käsitteitä ja konkretiaa osaamisen tuotteistamiseen.

Suunnittelutyön alkuvaiheessa työryhmä selvitti muita vastaavia toimintamuotoja Suomessa. Alusta asti oli selvä, että oltiin jonkin uuden äärellä, sillä yhdestäkään ammattikorkeakoulusta ei löytynyt moniammatillista asiakaspalvelua teoriaopetukseen integroivaa toimintamuotoa. Fysioterapiaklinikoita oli muutamia. Työryhmä kävi tutustumassa toisen asteen ammatillisten koulujen asiakaspalvelutoimintoihin, etsi perusteluja koulussa tapahtuvalle asiakaspalvelutoiminnalle ja sen pedagogiselle perustalle, pohti toiminnan käytännön organisoitumista, rahoitusta, hallinnointia sekä toiminnan taustalla oleva lainsäädäntöä (Laki yksityisestä terveydenhuollosta (152/1990), Asetus yksityisestä terveydenhuollosta (744/1990), Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994) ja asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994).

Tavoite ja tarkoitus toiminnalle

Perustamisestaan lähtien Oppimiskeskus Optiimin tarkoituksena oli olla osa koulutusohjelmien toimintaa. Toimintatapa nähtiin mahdollisuutena toteuttaa moniammatillista yhteistyötä sekä vahvistaa työelämäyhteyksiä. Tämä tavoite näkyi myös Oppimiskeskus Optiimin toiminta-ajatuksessa:

”Oppimiskeskus Optiimi toimii fysioterapian, hoitotyön ja sosiaalialan opiskelijoiden oppimispaikkana ja oppimisen muotona, jossa ja jonka avulla mahdollistuu uusien innovatiivisten sosiaali- ja terveysalan toimintojen suunnittelu, kokeilu ja arviointi yhdessä asiakkaan ja opiskelijakollegoiden kanssa. Kymmenen toimintavuoden aikana toiminta-ajatus on pysynyt pääpiirteittäin samana.”

Toiminnan organisoituminen

Oppimiskeskus Optiimin toiminnan organisoitumisessa haluttiin mahdollistaa moniammatillisuuden toteutuminen ja häivyttää perinteistä ammattikunta- ja sektorikeskeisyyttä. Jokaiselle koulutusosalalle suunniteltiin ohjaaja, joka ohjaisi opiskelijoiden harjoittelua ja koordinoisi käytännössä asiakastointia. Opiskelijoiden osallistuminen Oppimiskeskus Optiimin toimintaan tapahtuisi opintojaksojen kautta. Erilaiset projektiopinnot, opinnäytetyön menetelmäopinnot ja työharjoittelujakso nähtiin suunnitteluvaiheessa opiskelijoille luontevaksi opintojaksoksi toimia Oppimiskeskus Optiimissa.

Harjoittelun suorittamiseen Oppimiskeskus Optiimissa suhtauduttiin koulutusohjelmissa hyvin eri tavoin. Joillekin koulutusohjelmille se tuntui sopivan luontevasti, toisille harjoittelu osoitautui haasteelliseksi tai ajoittain käytännössä toteutumattomaksi. Myös opiskelijoiden sitoutumisessa Oppimiskeskus Optiimin toimintaan oli myös vuosien varrella vaihtelua. Harjoittelu saattoi avata aivan uudenlaisen näkymän ja osaamisen sosiaali- ja terveysalaan.

Oppimiskeskus Optiimin toimintaa ohjaavaan ja suunnittelevaan työryhmään nimettiin alkuvaiheessa koulutusohjelmista ns. yhdysopettajat, Oppimiskeskus Optiimissa työskentelevät lähiohjaajat ja yhdysopiskelijat kaikilta koulutusaloilta. Aluksi opiskelijaedustajina olivat harjoittelemassa olevat opiskelijat, myöhemmin erikseen nimetyt opiskelijat. Oppimiskeskus Optiimin toiminnasta vastasivat viime kädessä koulutusjohtaja ja koulutusohjelmien yliopettajat. Yhdysopettajien tehtävänä oli, nimensä mukaisesti, toimia linkkinä koulutusohjelman ja Oppimiskeskus Optiimin välillä. He veivät Oppimiskeskus Optiimin työryhmään tuotuja ideoita ja tarjouspyyntöjä omiin koulutusohjelmiinsä, jossa opettajat suunnittelivat, miten idean tai tarjouspyynnön voisi toteuttaa opiskelijoiden opintoihin liittäen. Yhdysopettajat myös toivat koulutusohjelmista yhteistyöideoita Oppimiskeskus Optiimin työryhmään. Käytännön toimintaa taas organisoivat ja opiskelijoita ohjasivat kaksi ohjaajaa fysioterapian ja yksi ohjaaja hoitotyön sekä sosiaalialan koulutusohjelmasta.

Oppimisprosessi

Oppimiskeskus Optiimin ajatus siellä tapahtuvasta oppimisesta ja ammatillisesta kasvusta ei koskaan ankkuroitunut yhteen ajatukseen, miten oppiminen tapahtui. Oppimiselle siellä nähtiin olevan yhteyttä konstruktivistiseen ja sosiokonstruktivistiseen näkemykseen oppimisesta. Keskeisenä ideana oli opiskelijan aktiivinen vastuu oppimisprosessistaan ja uuden opitun liittäminen aikaisempaan tietoon ja taitoperustaan. Opiskelijoiden toiminnassa on pyritty myös tutkivan ja

reflektiivisen työotteen kehittämiseen, jota ohjauksella tuettiin. Ohjaajien ohjaustaitoja vahvistettiin Oppimiskeskus Optiimin alkuvuosina (2000–2004), jolloin he osallistuivat ohjaamista kehittävään tutkimus- ja kehittämisprojektiin (Talvitie, Laitinen-Väänänen, Tikkanen & Nuutinen 2002), jossa vahvistettiin ohjausta pedagogisena toimintana ja luotiin sisältöä siihen ohjauksen alueeseen, jota eri koulutusohjelmien lähiohjaajat pystyivät antamaan eri alojen opiskelijoille.

Oppiminen pienryhmissä toi oppimiseen Oppimiskeskus Optiimissa myös sosiaalisen ulottuvuuden. Opiskelijat suunnittelivat ja toteuttivat toimintoja monialaisissa pareissa ja pienryhmissä. Ajatuksen uudistuvan oppimisen mallista liitetään vastaavasti ajatus oman ja toisten toiminnan sekä vallitsevien sosiaali- ja terveysalan käytänteiden kriittisestä arvioinnista uudenlaisten ratkaisujen löytämiseksi ja niiden testaamiseksi. Oppimiskeskus Optiimin toiminnalle ominaisen ryhmä- ja tiimityöskentelyn on nähty kehittävän opiskelijoiden yhteistyö-, vuorovaikutus-, ja kommunikointitaitoja. Opiskelijoiden vastuuttamisella palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa sekä arvioinnissa on haluttu vastaavasti kehittää opiskelijoiden tuote- ja palveluosaamista ja mahdollistavan teorian ja käytännön yhdistämisen.

Tutkimus- ja kehittämistoimintaa on yhdistetty Oppimiskeskus Optiimin toimintaan alusta alkaen. Optiimin innovatiivisia palveluita on tarkasteltu tutkimuksellisesti (mm. Kosonen, Kello, Junkkari, Kämäräinen, Lahtinen & Laitinen-Väänänen 2004). Opintojaksoja on toteutettu tutkivalla otteella Oppimiskeskus Optiimiin oleviin toimintoihin integroiden (mm. Väänänen 2003). Opiskelijat ovat toteuttaneet opinnäytetöitä Oppimiskeskus Optiimin kontekstissa (ks. esim. Jokelainen & Viitanen 2002; Miettinen & Vuorela Minna, 2006; Grün & Heromaa, 2009). Oppimiskeskus Optiimia on myös tarkasteltu innovatiivisena oppimisympäristönä (Kilpinen, Laitinen-Väänänen & Kämäräinen 2003).

Oppimiskeskus Optiimi on mahdollistanut korkeakoulupedagogiikan ajan hengen seuraamisen. Yrittäjyyden nouseminen painopisteeksi suomalaisessa innovaatio- ja korkeakoulupolitiikassa on näkynyt myös Oppimiskeskus Optiimissa. Yrittäjyyden näkökulma on tullut näin 2000-luvulla myös Oppimiskeskus Optiimin toimintaan. Yrittäjäkeskus-projekti vuosina 2004–2006 (Kilpinen, Kämäräinen, Nietosvuori, Potinkara & Tiittanen (toim.) 2007), joka oli koko Sosiaali- ja terveysalan laitosta koskeva yrittäjyyden kehittämisprojekti, käynnisti Oppimiskeskus Optiimia koskevan uudistuksen, jonka jäljiltä toimintaidea on hakemassa uusia muotoja.

Työelämäyhteistyö

Työelämäyhteistyö on Oppimiskeskus Optiimin läpitunkeva pääidea läpi koko sen toiminnan ajan. Työelämäyhteistyötä on ollut Oppimiskeskus Optiimin koko toiminnan aikana julkisen ja yksityisen sektorin, järjestöjen ja yhdistysten sekä yksittäisten asiakkaiden kanssa. Työelämästä tulleet tarjouspyynnöt käsiteltiin Oppimiskeskus Optiimin kokouksessa, johon osallistuivat ohjaajat, yhdysopettajat, yhdysopiskelijat ja vastuuhenkilö. Tässä kokouksessa pohdittiin pyydetyn palvelun ja toiminnan integroitumista opetussuunnitelmiin, kuinka toiminnan aikataulu tulisi sovittaa asiakkaiden tarpeiden ja opiskelijoiden opintojen etenemisen kannalta, keitä opiskelijoita toimintaa lähtee mukaan, keiden tavoitteita kulloinenkin toiminta palvelee parhaiten. Lisäksi käytiin keskustelua palvelun hinnoittelusta. Hankkeisiin nimettiin usein myös vastuuolettajia, joiden kautta opetussuunnitelma integraatio mahdollistui.

Työelämäyhteistyö on ollut myös Oppimiskeskus Optiimille haaste. Uudenlainen, ammattikorkeakoulusta lähtevä toiminta koettiin alueella osin kilpailijana. Rajapintoja olemassa olevan työelämän kanssa niin toiminnan sisällössä kuin hinnoittelussa haettiin. Opetusministerin ohjeet toiminnan hinnoittelusta tämän tyyppisessä toiminnassa ohjasivat toteuttamaan kilpailua vääristämätöntä palvelua. Toiminta-ajatuksena oli alusta alkaen vahvasti opiskelijan oppimisen tukeminen ja palveluinnovaatioiden mahdollistaminen. Kiinteä ja pitkäjänteinen yhteistyö useiden alueen toimijoiden kanssa ja hyvä palaute asiakkailta, vahvisti uskoa, että Oppimiskeskus Optiimin tyyppistä toimintaa tarvittiin.

Eri toimijoiden näkemyksiä ja kokemuksia

Vuosien myötä toiminnassa ovat painottuneet ryhmätoiminta ja työikäisten sekä lapsiin kohdistuvat palvelut, esimerkiksi työkykyarvioinnit ja lasten iltapäiväkerhotoiminta. Toiminnan painopisteen voidaan sanoa myös siirtyneen korjaavasta toiminnasta ennaltaehkäisevään toimintaan ja koulutukseen, esimerkkinä ensiapukoulutukset. Myös veteraanikuntoutus ja ikääntyville suunnatut kotikäyntipalvelut ovat olleet keskeisiä toimintoja

Opiskelijana Oppimiskeskus Optiimissa

Oppimiskeskus Optiimin toiminnassa opiskelija nähtiin aktiivisena kaikissa palvelun vaiheissa, ideoinnista loppuraporttiin asti. Opiskelijoiden mahdollisuutta osallistua koko palveluprosessiin alusta loppuun saakka on rajoittanut erityisesti harjoittelujaksojen ajankohta ja pituus. Opiskelijat ovatkin olleet yleensä mukana siinä toiminnassa, joka on tapahtunut heidän harjoittelujaksonsa aikana tai joka on liittynyt heidän jonkin toisen opintojaksonsa tavoitteeseen. Opiskelijalle on yksilöllisesti suunniteltu hänen henkilökohtaisia oppimistavoitteitaan vastaava opiskelujakso.

Opiskelijat kuvaavat oppimista ja ohjausta:

”Opiskelijan näkökulmasta opiskelijan kaikkein tärkein tehtävä Oppimiskeskus Optiimissa on ollut oppiminen. Opiskelijoiden rooli on vahvimmillaan käytännön toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

”Siellä on mahdollisuus opiskelijan tutustua sille laaja-alaisesti siihen, mihin hän lähtee mukaan. Siellä on hyvät materiaalit, siellä on hyvät ohjaajat, aina saa kysyä neuvoa ja ohjausta. Et sun ei tarvi olla yksin ja ottaa vastuuta siitä, että siellä on aina joku, joka on siellä takana. Ja siellä on hyvä ilmapiiri, ohjaajat ovat aina auttamassa. Sai soittaa, sai lähettää sähköpostia, käytiin yhdessä läpi, oli sellainen turvallinen (olo).”

”Enemmän Optiimissa saa tehdä itse. Silloin se ymmärrys menee varpaista päänuppiin asti ja takaisinpäin. Sulla on mahdollisuus ja sulla on turva siellä.”

”Saat itse kokea ja hoksata asioita. ... Optiimissa on se, että sä oot alusta asti mukana suunnittelussa. Sä oot yksi tiimin jäsen. Siinä tuntuu, että mä kuulun tähän, kun alkaa joku uusi juttu. Että siellä on ohjaaja ja tuutori ja sit siinä olen minä ja fyssari (opiskelija) ja sairaanhoitaja (opiskelija). Opiskelijoille syntyy sellainen oma juttu. Se vahvistaa sitä semmoista, että yhteistyöllä. Ett' kukaan ei tarvitse sellaista sädekehää päänsä päälle, että mä tiedän tän jutun ja mä osaan. Ett' siinä jaetaan.”

Moniammatillisuus on nähty Oppimiskeskus Optiimin vahvuudeksi. Vaikka kaikki toiminta ei ole ollut monialaista, niin monialaisuus on ollut kuitenkin konkreettisesti läsnä toiminnan arjessa. Eri alojen opiskelijat ovat fyysisesti opiskelleet ja toimineet samoissa tiloissa, oppineet näin varmastikin toistensa toimintakulttuurista, tavoista ja näkemyksistä. Opiskelijat saavat myös ohjausta ohjaajilta, jotka edustavat kolmea eri ammattia. Tämän päivän opiskelijan sanoo:

Oppimiskeskus Optiimissa on uudistumista, kun opiskelijat vaihtuvat jatkuvasti. Ei ole kaavoihin kangistumista. Tärkein on, että on sellaista tuoretta meininkiä.

Sisäisessä markkinoinnissa on nähty puutteita ja tehostamisen tarpeita. Eräs opiskelija esittää kehittämisidean:

”Kun opiskelijat oppisivat käyttämään sitä (Optiimia) hyväkseen. Ehkä johonkin mainostamiseen ja innostamiseen. Että opiskelijat löytäisivät, mitä siellä on tarjolla. Ettei ne jäisi käyttämättä. Uusille opiskelijoille vois tehdä videonpätkä, mitä siellä tehdään, mitä ne kokoukset on ja minkälaisia projekteja siellä on tehty ja minkälaisia tuloksia siellä on tullut, ja sitä työtapaa, Mä luulen, et sit opiskelijat vähän innostuisikin siitä, että tämä on tällainen juttu. Että se ei ole rasite mun mielestä.”

Opettajana Oppimiskeskus Optiimissa

Haastattelujen perusteella opettaja on tuonut näkemyksensä opiskelijan tavoitteisiin, auttanut selventämään opiskelijan oppimisen tasoa, ollut mukana palautekeskusteluissa, tuonut vinkkejä teoriasta käytäntöön, asettanut opiskelijan pohtimaan oppimaansa ja tulevaisuuden haasteita, tuonut opetusta lähelle käytäntöä ja toiminut ohjaajien kanssa yhteistyössä opintojen ja Oppimiskeskus Optiimin toimintojen yhdistämiseksi.

Opettajan panos on haastateltujen mukaan näkynyt asiakkaiden kanssa tehtävässä suunnittelutyössä, opiskelijoiden oppimistehtävien vastaanottamisessa ja arvioinnissa sekä opiskelijoiden rekrytoinnissa hankkeisiin. Opettajilla on ollut erilaisia rooleja sen mukaan, miten paljon opettajalla on ollut mahdollisuus käyttää työaikaan Oppimiskeskus Optiimin toiminnassa. Oppimiskeskus Optiimissa toimiminen vaatii opettajalta monipuolista osaamista ja oppimisympäristönä se on vaatinut opettajalta uudenlaista lähestymistapaa. Mikään yksi tapa opettaa ei sovi kaikkiin opintojaksoihin. Yhdysopettajana kauan ollut opettaja sanoo:

”Jos opettaja ei ymmärrä, mikä juttu siinä Optiimissa voisi olla, niin Optiimi koetaan rasitteena.”

Eräs opettaja näki opetussuunnitelmista vastuussa olevien yliopettajien ja muiden vastuupettajien roolit tärkeinä Oppimiskeskus Optiimin toiminnassa:

”Opetussuunnitelmien kehittäjien tulisi tehdä tiivistä yhteistyötä Oppimiskeskus Optiimin kanssa. Sitä kautta opettajakin löytäisi Oppimiskeskus Optiimin hyödyn. Tällä hetkellä osa opettajista ei pidä Oppimiskeskus Optiimia välttämättömänä. He ajattelevat, että se on pois heidän opetuksestaan. Opettajalla on suuri kynnys lähteä muuttamaan omaa opetustaan hankkeistamiseen.”

Toinen opettaja toteaa:

”palvelut; kyllä se on aika paljon ohjaajalle kaatunut se opiskelijan ohjaus, se vastuukin siitä, joka pitäisi olla opettajalla, ehkä se ohjaaja on ollut aikamoisessa vastuussa siitä toteutuksesta ja itseohjautuvia.”

Ohjaajana Oppimiskeskus Optiimissa

Ohjaajat (nykyiset palvelukoordinaattorit) ovat Oppimiskeskus Optiimissa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Heidän roolinsa on ollut toiminnassa lakisääteisesti tärkeä. Ilman heitä sosiaali- ja terveysalan palveluja ei olisi voitu oppilaitoksessa järjestää. Ohjaajat eivät ole kuitenkaan olleet palveluiden tuottajia vaan opiskelijoiden ohjaajina vastuunkantajia ja osaltaan toiminnan laadun takaajia. Ohjaajien tehtäviin on myös kuulunut käytännön toiminnan organisointi, opiskelijoiden tavoitteiden huomiointi, toiminnan ja opiskelijamäärän vastaavuudesta huolehtiminen sekä asiakkaiden tarpeiden huomiointi. Työssään ohjaajat ovat kiinteästi tehneet yhteistyötä opettajien kanssa. Useita vuosia ohjaajat ovat olleet aktiivisessa roolissa yhteistyö- ja asiakasneuvotteluissa sekä tarjousten teossa. Eräs ohjaaja toteaa:

”ohjaajat ovat tietäneet palveluista enemmän, kun opettajat, koska heillä on enemmän aikaa ko. palvelun kanssa työskennellä, opettajaa rajoittaa työaikasuosin... ja on enemmän oppimisen asiantuntija.”

Useat muut haastatellut mainitsivat Oppimiskeskus Optiimin vahvuudeksi hyvät ohjaajat. Yhteistyö on koettu toimivaksi. Opiskelijat ovat saaneet yksilöllistä ohjausta. Ohjaajat ovat kehittäneet tuotteita sekä toimineet monipuolisesti asiakkaiden tarpeiden pohjalta. Ohjaajien jatkuva kouluttautuminen on ollut tärkeää ja toiminnalle merkittävää.

Lähteet

- Ammattikorkeakoulujen koulutuksen laatuyksiköt 2002–2003. 2002. T. Huttula (toim.): Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 12:2002. Helsinki: Pikseri Julkaisupalvelut.
- Heromaa, S. & Grün, L. 2009. Terveellisiksi 8.-luokkalaisten seksuaaliterveysopetuksen kuvaaminen ja tuotteistaminen. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala.
- Jokelainen, J. & Viitanen, L. 2002. Voimaharjoittelulla toimintakykyä, Ikääntyvien kokemuksia voimaharjoittelusta Oppimiskeskus Optiimissa. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala.
- Kilpinen, T., Kämäräinen, K., Nietosvuori, L., Potinkara, H. & Tiittanen, H. (toim.). 2007. Yrittäjyyden polulla. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu, Sarja C.
- Kilpinen T., Laitinen-Väänänen S., Kämäräinen K. 2003. Innovative physiotherapy education through multiprofessional clinic at polytechnic environment. 14th International Congress of the World Confederation for Physical Therapy. 7.–12.6.2003. Barcelona, Espanja. <http://alt.kbhfy.dk/WCPT/common/abstracts/0626.html>
- Kosonen S., Kelo S, Junkkari O., Kämäräinen K., Lahtinen P. & Laitinen-Väänänen S. 2006. Side-by-Side; a project for informal carers and their clients. 18th Nordic Congress Gerontology. 28.–31.5 2006. Jyväskylä, Suomi.
- Miettinen, E. & Vuorela, M. 2006; ”Sydämeni osuman sai”, Liikuntaopas sepelvaltimotautia ja kohonnutta verenpainetta sairastaville. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala.
- Talvitie U., Laitinen-Väänänen S., Tikkanen P., Nuutinen U. 2002. Fysioterapiatyön ja fysioterapiakoulutuksen työharjoittelun tutkimus- ja kehittämisprojekti. Eurooppa, korkeakoulutus ja globalisaatio? Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto, Korkeakoulututkimuksen seura. Korkeakoulututkimuksen VIII kansallinen symposium. 29.–30.8.2002. Jyväskylä, Suomi, 44. <http://ktl.jyu.fi/arkisto/arkisto/sympo290802.htm>
- Väänänen I. 2003. Rocking chair research as learning process for physiotherapy students. 14th International Congress of the World Confederation for Physical Therapy. 7.–12.6. 2003. Barcelona, Espanja.

Taina Anttonen ja Hannele Tiittanen

HYVINVOINNIN, PEDAGOGIIKAN JA LIIKETALOUSOSAAMISEN YHDISTÄMINEN

Lahden ammattikorkeakoulun Oppimiskeskus Optiimin palvelutoiminnan keskeisin tavoite on ollut edistää ihmisten hyvinvointia sekä sosiaalista että terveellistä elämää jo vuodesta 1995. Toiminta-ajatus Oppimiskeskus Optiimissa on ollut, että sosiaali- ja terveysalan opettajat, opiskelijat ja ohjaajat tuottavat asiakkaille erilaisia hyvinvointiin liittyviä palveluja. Palveluluiden suunnittelu ja toteutus ovat perustuneet asiakkaiden tarpeisiin ja toiveisiin. Keskeistä toiminta-ajatuksessa on monialaisuus, joka perustuu fysioterapian, hoitotyön ja sosiaalialan koulutusohjelmien osaamiseen ja yhdessä toimimiseen.

Oppimiskeskus Optiimin ulkoista toimintaympäristöä on pidetty yrittäjämäistä toimintaa aktivoivana tekijänä. Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Oppimiskeskus Optiimi antaa erinomaisen mahdollisuuden ajatella hyvinvointia ja koulutusalaan ”euron merkki perässä”. Hyvinvoinnin, pedagogiikan ja liiketalousosaamisen yhdistäminen edellyttää muutoksia. Oppimiskeskus Optiimin rakenne ja toimijat, opetussuunnitelmatyö, opetuksen hankkeistaminen ja avainosaamisteemat on tarkasteltu yrittäjämäisellä toiminnalla ja päädytty käänteentekeviin ratkaisuihin. Tavoitteena ja tarkoituksena on aktivoida sosiaali- ja terveysalan toimijoiden ja opiskelijoiden sisäinen yrittäjäys sekä tukea siihen sitoutumista. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta on merkittävä osa sekä ulkoisen että sisäisen yrittäjäyden toiminta-alueita.

Lyhyt kertaus – Oppimiskeskus Optiimin asiakkaat ja toimijat

Tavallisin ulkopuolinen asiakas Oppimiskeskus Optiimissa on ollut yritys tai yhdistys. Asiakkaat ovat ottaneet suoraan yhteyttä Oppimiskeskus Optiimissa toimiviin ohjaajiin. Sisäisinä asiakkaina ovat olleet opiskelijat. Opiskelijoiden toiminta Oppimiskeskus Optiimissa on perustunut tavallisimmin ohjattuun harjoitteluun, projektiohotoihin tai vapaasti valittavien opintojaksojen suorittamiseen. Oppimiskeskus Optiimissa on toiminut ajoittain myös kansainvälisiä vaihto-opiskelijoita.

Oppimiskeskus Optiimissa ohjaajina ovat toimineet koko- tai puolipäivätoimisesti kaksi fysioterapeutti AMK:ta, kaksi sairaanhoitaja AMK:ta ja yksi sosionomi AMK. Tutkimus-, kehittämis- ja palvelutoiminnasta vastaava yliopettaja on toiminut ohjaajien esimiehenä sekä vastannut kokonaistoiminnasta. Ohjaajat ovat vastanneet ensisijaisesti ulkopuolisista asiakaskontakteista, hinnoittelusta ja palveluiden sisällöistä yhteistyössä opiskelijoiden kanssa. Ohjaajien keskeisin tehtävä on ollut ohjata opiskelijoita palveluiden käytännön toteutuksissa. Ohjaajat ovat varmistaneet erilaisten toimenpiteiden kuten esimerkiksi omaan tietoperustaan liittyvien mittausten, testausten ja ohjausten oikeellisuuden asiakastilanteissa. Ohjaajat ovat myös arvioineet opiskelijoiden toteutukset.

Muita toimijoita Oppimiskeskus Optiimissa ovat olleet koulutussuunnittelija, koulutusohjelmien yhdysopettajat ja muut erikseen sovitut opettajat. Koulutussuunnittelija on osallistunut palvelutarjoustien laadintaan talous- ja projektihallinto-osaamisen kautta. Yhdysopettajien vastuulla on ollut Oppimiskeskus Optiimin toiminnasta tiedottaminen koulutusohjelmille. Yhdysopettajien vastuulla on ollut myös opetussuunnitelmien mukaisen opetuksen integrointi Oppimiskeskus

Optiimin toimintaan. Muut opettajat ovat vastanneet harjoittelun, projektiopintojen ja opintojaksojen tavoitteista ja arvioinnista.

Oppimiskeskus Optiimin toiminnan käännteentekevä tarkastelu ja kehittämistarpeiden paljastuminen

Oppimiskeskus Optiimi on määritelty monialaiseksi oppimisympäristöksi ja pedagogiseksi ratkaisuksi. Lukuvuonna 2008–2009 Oppimiskeskus Optiimin toimintaa on kartoitettu ja selvitetty käännteentekevästi arkipäivän toiminnasta ja kysymyksistä nousevien havaintojen perusteella. Tarkasteluun ja kehittämistarpeiden innovoimiseen on osallistunut koko sosiaali- ja terveysalan henkilöstö. Henkilöstön näkemykset kirjattiin ja niitä jäsennettiin eri koulutusohjelmien edustajista kootussa työryhmätyöskentelyssä. Peruslähtökohtana tarkastelussa on ollut:

”Mitä, jos Oppimiskeskus Optiimi keksittäisiin tänään; miten toiminta pitäisi järjestää, ketkä olisivat asiakkaita, miten päästäisiin ajanhenkisiin tavoitteisiin oikeiden ihmisten tehdessä oikeita asioita”.

Kehittämistarpeiden paljastumista osaltaan edisti Korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien benchmarking-hanke, jonka eräänä kohteena vuonna 2007 oli Oppimiskeskus Optiimi (Hiltunen & Kekäläinen 2008, 37–48, [www-dokumentti](#), viitattu 18.5.2009). Hankkeen loppuraportissa pohditaan tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisäarvoa opetukselle. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja opetuksen integrointi näyttää toistaiseksi liian usein konkretisoituvan yksittäisten hankkeiden (ESR yms.) kautta. Sitä ei vielä koeta luonnolliseksi osaksi ammattikorkeakoulujen toimintaa. Lisäksi tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja opetuksen integrointi olisi suunniteltava kokonaisten opintojaksojen näkökulmasta, ei pelkästään projektioppimisen, yksittäisten tehtävien, harjoittelun ja opinnäytetöiden kautta. Loppuraportissa painotetaan myös opetussuunnitelmien, pedagogisten ratkaisujen ja opettajana toimimisen muutoksen välttämättömyyttä. Koulutusalojen vahvuuksien todellisen yhdistämisen tuloksena nähdään voitavan päästä näihin kaivattuihin muutoksiin ja uudistuksiin.

Sosiaali- ja terveysalalla kaivattuihin muutoksiin vastaamisessa luonnollisinta oli käynnistää kehittäminen ja innovointi olemassa olevan Oppimiskeskus Optiimin toiminnan ja toimijoiden osaamisen kautta. Rissasen (2008, 11) mukaan ammattikorkeakoulut ovat asiantuntijaorganisaatioita ja kyvykkyys perustuu laajasti osaamiseen. Perustehtävien – opetuksen, tutkimus- ja kehittämistyön ja aluekehitystyön välille ei ole syytä rakentaa raja-aitoja. Oppimiskeskus Optiimi määritellään ennen kaikkea monialaiseksi oppimisympäristöksi ja pedagogiseksi ratkaisuksi. Oleellista kehittämistarpeiden paljastumisessa on, että Oppimiskeskus Optiimin ohjaajat ovat olleet keskeisimmässä roolissa toiminnan kannalta, eivät opettajat. Asiakkaat ovat ottaneet suoraan yhteyttä ohjaajiin. Osa asiakkaista on ollut vakiintuneita. Ohjaajat ovat vastanneet tarjouksista, niiden sisällöistä ja neuvotteluista. Tarjoukset on hyväksynyt tutkimus-, kehittämis- ja palvelutoiminnan yliopettaja. Opiskelijat ovat osallistuneet ajoittain tarjousten suunnitteluun.

Opettajat ovat ottaneet ohjaajiin yhteyttä satunnaisesti yksittäisten projektiopintojen tai vapaasti valittavien opintojen toteutuksissa saadakseen asiakkaita opetuksen soveltamiseen. Palveluiden markkinoinnista ja opiskelijoiden ohjelmista ovat vastanneet ohjaajat. Koulutussuunnittelija on avustanut ja ohjannut tarjousten laadinnassa, jotka ovat olleet yksityiskohtaisia ja eriteltyjä asiakkaan tarpeiden mukaan. Tarjouksessa on eritelty mm. opiskelijatyön osuus, opettaja- sekä

ohjaajatyö. Osaan palveluita on ollut vakiintunut hinnasto kuten kuntosalin käyttömaksu. Palveluita on tuotteistettu opinnäytteinä ja muina opintoina vähän. Tavallisimmin palvelut ovat olleet kertaluontoisia ja lyhytkestoisia. Toisaalta osa palveluista on vakiintuneita ja toistettavissa kuten ensiaputoiminta, lapsiparkki, kuntotestaukset ja liikuntaa erityisryhmille. Palvelut ovat toteutuneet tavallisimmin yhden tai kahden koulutusalan ohjaajien ja opiskelijoiden toimintana. Monialaisuus on jäänyt pinnalliseksi ja vähäiseksi.

Ohjaajat ovat perehdyttäneet sekä tutkinto-opiskelijat että ulkomaalaiset vaihto-opiskelijat palvelutoimintaan. Pääsääntöisesti opiskelijat ovat suorittaneet Oppimiskeskus Optiimissa ohjattua harjoittelua. Ohjauksesta ovat vastanneet ensisijaisesti ohjaajat. Opettaja on ohjannut opiskelijoita satunnaisesti, toisaalta työaika-suunnitelmien puitteissa. Koulutusohjelmien yliopettajat ovat saaneet tiedon palveluista ja toiminnasta pääsääntöisesti yhdysopettajien kautta. Ohjaajat ovat osallistuneet ajoittain koulutusohjelma tiimien kokouksiin ja kehittämispäiviin.

Käänteentekevässä tarkastelussa erityisen kestäväksi paljastui havainto, että opettajat tarjoavat ja toteuttavat Oppimiskeskus Optiimin palveluiksi määrittyviä palveluita ja tuotteita ilman talous- ja projektihallinnon näkökulmaa. Tällainen toiminta johtaa väistämättä ristiriitatilanteeseen: samaa palvelua toteutetaan toisille asiakkaille kustannuksitta ja toisille asiakkaille tarjoukseen perustuvana maksullisena palveluna. Havainnon paljastuminen johti keskusteluun ns. arvokkaasta oppimiskokemuksesta sekä keskusteluun hankkeistetun opetuksen määritelmästä. Arvokas oppimiskokemus määritellään siten, että opetukseen integroidun maksuttoman palvelun tai kehittämistyön tarjoamisesta asiakkaalle on keskusteltava erikseen koulutusohjelman yliopettajan kanssa.

Oppimiskeskus Optiimin palvelutoiminnasta kohti opetuksen hankkeistamista, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan integrointia ja osuuskuntatoimintaa

Kehittämistarpeiden paljastumisen ja Lahden alueen innovaatioympäristön kehittämisstrategian 2009–2015 perusteella Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysala aloittaa hyvinvoinnin, liiketalousosaamisen ja innovaatiotoiminnan yhdistämisen uudistamalla Oppimiskeskus Optiimin palvelutoiminnan ja määrittämällä toimijoiden roolit osaamisen perusteella. Uudella ajattelulla merkittävästi vaikuttavia tekijöitä ovat osaamisperustainen ja rakenteeltaan modulaarinen opetussuunnitelma ja yhteistyön vankentaminen työelämä- ja hanketoimijoiden kanssa. Työelämä- ja hanketoimijoiden kanssa tehdään tuloksellista tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa. Osuuskunta nousee merkittäväksi pedagogiseksi ratkaisuksi Oppimiskeskus Optiimin rinnalle.

Kehittämisen ja uudistamisen tavoitteena on ennen kaikkea uudistaa osaamisen oppimista ammattikorkeakoulussa sekä vaikuttaa alueellisesti ihmisten hyvinvointiin ja työelämässä kehittymiseen. Hyvinvoinnin, liiketalousosaamisen ja innovaatiotoiminnan yhteen sulauttamista edesauttaa sosiaali- ja terveysalan avainosaamisteemojen mukaisen osaamisen painottaminen: perheen hyvinvointi, ikääntyneiden hyvinvointi, hyvinvointialan yrittäjyys ja työyhteisön johtaminen sosiaali- ja terveysalalla. Kehittämisen ja uudistamisen kautta kyetään tarjoamaan mielekkäitä oppimistilanteita opiskelijoille ja opettajuus kirkastuu vastaamaan ajanhenkisiä haasteita.

Oppimiskeskus Optiimin uudistetulla toiminnalla kyetään vastaamaan Opetusministeriön ammattikorkeakouluille asettamiin tavoitteisiin ja painopisteisiin. Samalla kyetään entistä paremmin edistämään ihmisten ja yhteisöjen hyvinvointia sekä sosiaalista että terveellistä elämää. Opetusministeriön AMKOTA 2009 -käsikirjan mukaan tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoiden tutkimus- ja kehittämishankkeissa (= hankkeistettu opetus) suorittamat opinnot jaotellaan seuraavasti:

1. opinnäytetöihin sisältyvät opintopisteet
2. harjoitteluun sisältyvät opintopisteet
3. muuhun opiskeluun sisältyvät opintopisteet

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan määritelmänä käytetään Tilastokeskuksen tiedonkeruussa käyttämää virallista määritelmää. Tutkimus- ja kehittämishankkeissa suoritetuiksi opintopisteiksi (= hankkeistetuksi opetuksiksi) lasketaan kaikki ne opintopisteet, jotka ovat syntyneet sellaisissa työelämän tutkimiseen tai kehittämiseen tarkoitetussa sisäisissä tai ulkopuolisella rahoituksella toimivissa hankkeissa tai toimeksiannoissa, jotka täyttävät Tilastokeskuksen määritelmän. Tutkimus- ja kehittämistyö (= hankkeistettu opetus) voi olla ulkopuolisella rahoituksella toimivaan projektiin liittyvä tai sitten työelämältä tullut toimeksianto kehittämishankkeesta, joka on nivottu opiskelijan koulutusohjelmaan. Tutkimus- ja kehittämis-opintopisteiksi (= hankkeistetussa opetuksessa suoritetuiksi opintopisteiksi) voidaan lukea

1. opintojaksojen sisällä olevat tehtävät ja näytöt
2. harjoittelu
3. opinnäytetyö silloin, kun se liittyy johonkin projektiin tai toteutetaan projektiluonteisesti (vrt. Lahden ammattikorkeakoulun tutkintoon johtavan koulutuksen opinnäytetyö, Toimeksiantosopimus).

Tarkennettuna Tilastokeskuksen määritelmän mukaan tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tarkoitetaan systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja tiedon käyttämistä uusien sovellusten löytämiseksi. Kriteerinä on, että toiminnan tavoitteena on jotain oleellisesti uutta. Tutkimus- ja kehittämistoimintaan sisällytetään perustutkimus, soveltava tutkimus ja kehittämistyö.

1. Perustutkimuksella tarkoitetaan sellaista toimintaa uuden tiedon saavuttamiseksi, joka ei ensisijaisesti tähtää käytännön sovellukseen. Perustutkimusta ovat esimerkiksi ominaisuuksien, rakenteiden ja riippuvuuksien analyysit, joiden tavoitteena on uusien hypoteesien, teorioiden ja lainalaisuuksien muodostaminen ja testaaminen.
2. Soveltavalla tutkimuksella tarkoitetaan sellaista toimintaa uuden tiedon saavuttamiseksi, joka ensisijaisesti tähtää tiettyyn käytännön sovellutukseen. Soveltavaa tutkimusta on esim. sovellusten etsiminen perustutkimuksen tuloksille tai uusien menetelmien ja keinojen luominen tietyn ongelman ratkaisemiseksi.
3. Tuote- ja prosessikehityksellä (kehittämistyöllä) tarkoitetaan systemaattista toimintaa tutkimuksen tuloksena ja/tai käytännön kokemuksen kautta saadun tiedon käyttämiseksi uusien aineiden, tuotteiden, tuotantoprosessien, menetelmien ja järjestelmien aikaansaamiseen tai olemassa olevien parantamiseen.

Sosiaali- ja terveysalan osaamisperustaiset opetussuunnitelmat moduulirakenteena

Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmien opetussuunnitelmien rakenteellinen uudistuminen moduuleiksi perustuu Lahden ammattikorkeakoulun määritelmään. Määritelmän mukaan opetussuunnitelman moduloinnilla pyritään tuottamaan niin opiskelijoiden kuin ammattikorkeakoulun kannalta nykyistä tehokkaampia ja paremmin oppimista ja valmistumista edistäviä opintokokonaisuuksia. Opetussuunnitelman modulaarinen rakenne tukee ammattikorkeakoulun strategisia ja operatiivisia tavoitteita sekä sen oman sisäisen yhteistyön edistämisessä että metropolialueen korkeakouluyhteistyössä.

Moduuli on toisiinsa sisällöllisesti kytköksissä olevista, toisiaan tukevista ja täydentävistä pienemistä kokonaisuuksista muodostuva selkeä kokonaisuus. Moduulit ovat noin 15 opintopisteen kokonaisuuksia, jotka muodostuvat vähintään kolmen opintopisteen laajuisista opintojaksoista. Ideaalitapauksessa moduuli on sellaisenaan tai vähäisellä muutoksella sopiva täydennyskoulutus- tuotteeksi. Moduuli voidaan lukea hyväksi osana ammattikorkeakoulututkintoa.

Moduuli voi olla rakenteeltaan täysin kiinteä tai siinä voi olla kiinteä perusosa (esim. puolet) ja joukko valinnaisia kokonaisuuksia. Moduulin sisältö voi olla yksi- tai useampikielistä. Kielten, viestinnän ja muiden tukiaineiden opinnot voidaan integroida substanssiaineiden moduuleihin.

Tavoitteena on toteuttaa moduuli siten, että sen suorittaminen yhden lukukauden aikana on mahdollista. Moduuli tulee kuitenkin voida suorittaa osa kerrallaan ja tarkoituksenmukaisesti se voi jakautua useamman lukukauden ajalle (vrt. periodit). Osaamistavoitteet kuvataan sekä kokonaiselle moduulille että sen opintojaksoille.

Moduulin suunnittelussa huomioidaan Lahden ammattikorkeakoulun strategia, läpäisevät avainosaamisalueet (kansainvälisyys, yrittäjyys, kestävä kehitys, palveluosaaminen, liiketoimintaosaaminen) ja aiempien opintojen tunnistaminen ja tunnustaminen osana ammattikorkeakoulututkintoa.

Opettajan työelämä- ja hanketoimijayhteydet

Jaroman (2007, 4–5) mukaan yhteiskunnassa, työn organisoinnissa ja sen sisällössä tapahtuvat yhä nopeammat muutokset ovat keskeinen lähtökohta koulutuksen, tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja työelämän välisen vuorovaikutuksen vahvistamiselle. Osaamisen merkitys alueiden, työyhteisöjen ja eri toimijoiden oman työn kehittämisessä on korostunut. Työelämän kehittämisellä pyritään työprosessien järkevöittämiseen, henkilöstön oppimiseen, kasvuun, toiminnan tulokellisuuden parantamiseen ja tuottavuuden lisäämiseen.

Tavoitteena on kehittää opettajien työelämäyhteyksiä sosiaali- ja terveysalan strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Työelämäyhteyksien ylläpito sisältyy opetustyön resursointiin opetussellisten kokonaisuuksien (moduulit/opintojaksot) luonnollisena osana. Opettaja raportoi työelämäyhteyksien tuloksista ja uusista tavoitteista oman koulutusalan yliopettajalle vuosittain kehittämisseskustelun yhteydessä. Myös avainosaamisteemojen vastuuyliopettajat ja koulutus-päällikkö edistävät, ylläpitävät ja seuraavat työelämätoiminnalle asetettuja tavoitteita. Hyviä käytänteitä jaetaan esimerkiksi kehittämisspäivissä.

Työelämäyhteistyön tuloksellisuutta tarkastellaan kokonaisuudessaan suhteessa strategiaan tavoitteisiin ja toimintasuunnitelmaan. Tarkastelussa huomioidaan erityisesti Opetusministeriöstä tulevat tavoitteet toiminnalle ja rahoituksen perustana olevat mittarit. Työelämäyhteydet integroituvat tiiviisti tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. Yhteistyön kautta suunnitellaan ja toteutetaan hankkeita, joihin voidaan hakea ulkopuolista rahoitusta. Työelämätoimija määrittyy näin ollen myös hanketoimijaksi. Yhteistyö voi sisältää myös palvelutuotteet, jossa keskeistä on opettajan osaamisen rinnalla koulutusohjelman palvelukoordinaattorin osaaminen. Yhteistyö voi myös antaa syötteitä osuuskuntatoimintaan.

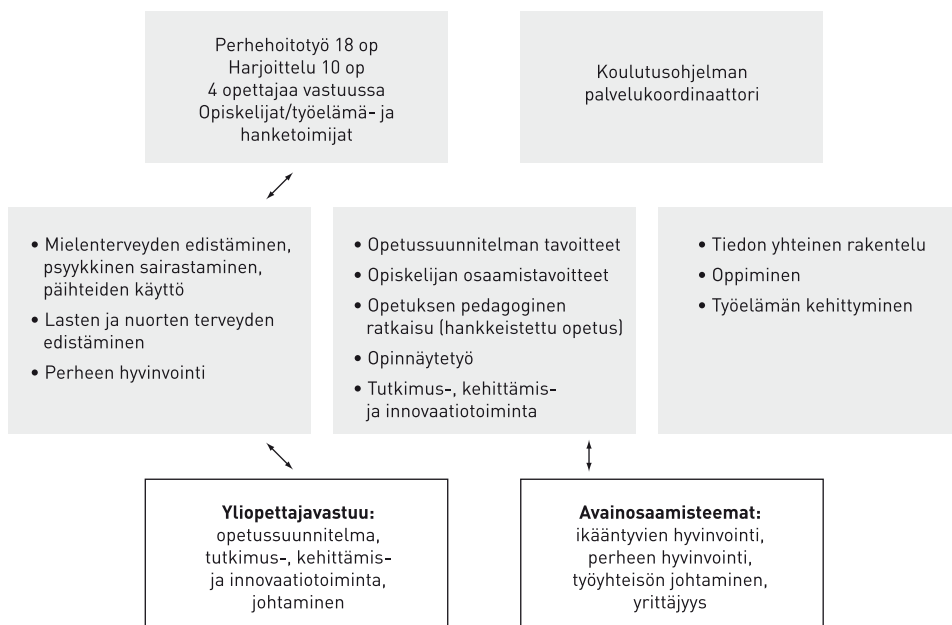
Esimerkki hoitotyön koulutusohjelman opetussuunnitelman perhehoitotyön moduulista

Ammattikorkeakoulujen alussa 1990-luvulla korostettu työelämälähtöisyyttä eli työelämän tarpeiden ja vaatimusten huomioiminen koulutuksessa on 2000-luvulla kääntynyt keskusteluun työelämälähtöisyydestä. Keskustelussa korostetaan ammattikorkeakoulujen työelämää ja ammatteja kehittävää luonnetta, osallistumista voimakkaammin työelämän organisaatioiden toiminnan analyysiin ja kehittämiseen (Komonen & Miettinen, 2007, 67). Muutos roolissa edellyttää uusien työelämän kehittämiseen soveltuvien tapojen ja yhteistyön luomista. Yksi yhteistyön tapa on opetuksen ja tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan integrointi, jonka avulla kyetään paitsi tuottamaan oppimista ja uutta tietoa työelämästä myös tukemaan työelämän ja alueen kehittymistä. Fräntin (2008, 89) mukaan työelämä ja sen kehittämisen vaatimuksiin perustuva korkeakouluopetus tarkoittaa vahvaa ammattikorkeakoulujen ja työelämän välistä kanssakäymistä. Osaaminen työelämässä on monimutkainen ilmiö, jonka rakentuminen koulutuksessa on moniulotteinen oppimisprosessi. Opiskelijan osaamisessa tavoitellaan asiantuntijuudessa selaista, että se kantaa tulevaisuuteen ja tulevaisuudessa.

Esimerkki perustuu hoitotyön opetussuunnitelman mukaiseen opetukselliseen kokonaisuuteen ja sen tavoitteisiin. Kokonaisuuteen on sidottu sosiaali- ja terveysalan opettajien työelämäyhteistyö. Yhteistyö mahdollistaa sen, että opetuksen tavoitteet, sisällöt ja toteutus ovat aidosti työelämälähtöisiä. Yhteistyö ja verkostoituminen tarjoavat mahdollisuuden myös tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalle. Avainosaamisteemojen mukainen opettajien osaaminen tulee näkyminen (perheen hyvinvointi, ikääntyneiden hyvinvointi, hyvinvointialan yrittäjyys, työyhteisön johtaminen sosiaali- ja terveysalalla) pedagogisissa ratkaisuissa.

Opinnäytetyöt ovat myös osa työelämä- ja hanketoimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötoimintaa. Opinnäytetyö tehdään tavallisimmin työelämä- tai hanketoimijan toimeksiantona. Työelämä- tai hanketoimijalle yhteistyö ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan kanssa mahdollistaa työ- tai muun yhteisön kehittämisen. Yhteistyö myös avaa työyhteisön markkinoinnin ja rekrytoinnin tulevaisuuden ammattilaisille.

Rauhalan (2008, 96) mukaan ammattikorkeakoulujen on otettava ennakkoiva rooli alueellisessa vaikuttavuudessa siten, että osaaminen ja tieto vahvistuvat, suunnitella ja toteuttaa innovatiivisia ympäristöjä sekä vastata ympäristöstä tuleviin syötteisiin. Sosiaali- ja terveysalan johtoryhmä vastaa kokonaisuudessaan työelämä- ja hanketoimijoiden kanssa tehtävästä toiminnasta ja sen tuloksista.

Kuvio 1. Opiskeltavien asioiden tarkastelu yhteistyössä – Perhehoitotyö lasten ja nuorten hoi-
totyössä sekä mielenterveys- ja päihdetyössä -moduuli sekä sen sisältö ja tulokset

Oppimiskeskus Optiimin uudistettu toiminta-ajatus

Lahden ammattikorkeakoulun Oppimiskeskus Optiimin palvelutoiminnan keskeisin tavoite on ollut edistää ihmisten ja yhteisöjen hyvinvointia sekä sosiaalista että terveellistä elämää. Toimin-
ta-ajatuksena on, että sosiaali- ja terveysalan opettajat, opiskelijat ja palvelukoordinaattorit tuot-
tavat eri asiakkaille hyvinvointiin liittyviä palveluja opetussuunnitelmien, pedagogisten ratkai-
sujen (hankkeistettu opetus), ohjatun harjoittelun sekä opetussuunnitelmien että opiskelijoiden
osaamistavoitteiden puitteissa. Kokonaisvastuu toiminnasta on sosiaali- ja terveysalan johtoryh-
mällä. Keskeistä on monialaisuus, joka perustuu fysioterapian, hoitotyön ja sosiaalialan koulu-
tusohjelmissa olevaan osaamiseen ja yhdessä toimimiseen. Osaaminen ja palvelut integroituvat
tarkoituksenmukaisesti avainosaamisteemoihin: perheen hyvinvointi, ikääntyneiden hyvinvointi,
hyvinvointialan yrittäjyys ja työyhteisön johtaminen sosiaali- ja terveysalalla.

Sosiaali- ja terveysalan strategiaan perustuvassa toimintasuunnitelmassa nimetään neljä avain-
osaamisteemaa: ikääntyvien hyvinvointi, perheen hyvinvointi, hyvinvointialan yrittäjyys ja työ-
yhteisön johtaminen sosiaali- ja terveysalalla. Avainosaamisteemojen mukaista toimintaa johtavat
ja kehittävät yliopettajat ja koulutuspäällikkö. Jokainen koulutusalojen opettaja ja palvelukoor-
dinaattori on nimetty osaamisensa perusteella yhteen avainosaamisteemaan.

Oppimiskeskus Optiimi on todellinen oppimisympäristö ja pedagoginen ratkaisu, jossa hankkeistettu opetus sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta mahdollistuvat ja yhdistyvät. Asiakkaina ovat työelämä- ja hanketoimijat. Asiakassuhteet perustuvat sosiaali- ja terveysalan johtoryhmän, opettajien ja muun henkilöstön verkostoissa toimimiseen. Opettajilla on vakiintunut ja pitkäkestoiset suhteet työelämä- ja hanketoimijoihin. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan yhdistetään hyvinvointi ja liiketalousosaaminen. Toiminta yhdistää eri toimijat kehittämään ja innovoimaan tulevaisuuden tarpeita ihmisten ja yhteisöjen hyvinvoinnin edistämiseksi, jolloin alueellinen vaikuttaminen perustuu prosessimaiseen työskentelyyn. Jokainen toimija osaa tehdä oikeita asioita oikeaan aikaan oikeassa paikassa.

Toimijat uudistetussa Oppimiskeskus Optiimissa osaamisen mukaan

Oppimiskeskus Optiimin uuden toiminta-ajatuksen mukaan tarkoituksena on nostaa keskiöön hyvinvoinnin, liiketalousosaamisen ja innovatiivisuuden yhdistämiseen sekä opiskelijan että opettajan osaaminen. Opiskelija kykenee innovatiivisen toiminnan kautta saavuttamaan osaamistavoitteet yhdessä tai useammassa opintokokonaisuudessa. Uusi toiminta-ajatus määrittää ja yhdistää toimijat oman osaamisen perusteella. Keskeisin toimija on opettaja. Muita merkittäviä toimijoita ovat opiskelijat, koulutusohjelmien palvelukoordinaattorit, koulutussuunnittelija, yliopettajat ja koulutuspäällikkö (ks. kuvio 2, s. 27). Jokainen opintokokonaisuus on rakenteeltaan moduuli, joka sisältää opetussuunnitelmaan määritettyjä sisältöjä, opiskelijan osaamistavoitteita, ohjattua harjoittelua ja yhteistyötä työelämä- ja hanketoimijoiden kanssa.

Opettajan osaamiseen perustuva toiminta

Opettajan osaaminen perustuu vankkaan tietoon omasta alasta ja yhdestä tai useammasta avainosaamisteemasta. Opettaja hallitsee opetuksen hankkeistamisen ja hankkeessa oppimisen pedagogisena ratkaisuna. Toiminta kytkeytyy välittömään työelämä- tai hankeyhteyteen. Hankkeistetun opetuksen ja hankkeessa oppimisen toimeksiannon käynnistää työelämä- tai hanketoimija, opettaja, opiskelija tai joku muu toimija.

Opettajan osaaminen perustuu moduloituun opetussuunnitelmaan ja sen mukaiseen moduulivastuuseen (= opintojaksot, ohjattu harjoittelu, työelämä- ja hanketoimijayhteistyö). Opetussuunnitelmatyössä huomioidaan monialaisuuden toteutumisen tavoite ja avainosaamisteemat, joista vastaavat koulutusohjelmien yliopettajat. Opettaja vastaa palveluna tuotettavasta toiminnasta, sen ohjauksesta ja arvioinnista niiltä osin, että opiskelija saavuttaa opetussuunnitelman ja moduulin osaamistavoitteet. Toteuma arvioidaan tutkimus- ja kehittämisopetuksena (= hankkeistettu opetus) opintosuoritusrekisteriin erillisen ohjeen mukaan.

Moduuleista vastaavat opettaja tai useat opettajat, joilla on vakiintunut ja pitkäkestoiset suhteet työelämä- ja hanketoimijoihin (= asiakkaat). Opettaja suunnittelee yhteistyössä asiakkaan kanssa palvelun sisällön ja ajankohdan sekä valmistelee tarjouksen yhteistyössä koulutussuunnittelijan kanssa. Asiakassuhteet sisältävät palveluiden markkinoinnin. Koulutuspäällikkö hyväksyy ja allekirjoittaa tarjouksen.

Monialaisuuden toteutumiseksi moduulista vastaavat opettajat toimivat yhteistyössä eri koulutusohjelmien opetussuunnitelmien osaamistavoitteiden ja avainosaamisteemojen puitteissa. Opet-

tajien resursseista vastaavat koulutusohjelmien yliopettajat ja koulutuspäällikkö. Työelämäyhteysien ylläpito ja luominen sisältyvät opetustyön resursointiin luonnollisena osana.

Työelämä- ja hanketoimijoiden kautta saavutetaan todellinen alueellinen vaikuttaminen ihmisten ja yhteisöjen hyvinvointiin. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta ovat osa opettajan osaamista. Hankkeisiin voidaan sisällyttää palveluita, jotka suunnitellaan ja toteutetaan opetussuunnitelmien ja opiskelijan osaamistavoitteiden mukaan yhteistyössä palvelukoordinaattoreiden ja koulutussuunnittelijan kanssa.

Palvelukoordinaattorin osaamiseen perustuva toiminta

Jokaisessa sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmassa toimii yksi oman alansa palvelukoordinaattori: fysioterapeutti AMK, sairaanhoitaja AMK ja sosionomi AMK. Palvelukoordinaattorit osallistuvat erikseen sovitusti avainosaamisteemojen mukaiseen työskentelyyn (ikääntyneiden hyvinvointi, perheiden hyvinvointi, hyvinvointialan yrittäjyys). Avainosaamisteemoista vastaavat yliopettajat ja koulutuspäällikkö.

Opetussuunnitelman moduuleihin voi sisältyä palveluja, joiden suunnitteluun, toteuttamiseen, tarjousten laadintaan ja markkinointiin palvelukoordinaattori osallistuu tarkoituksenmukaisesti yhteistyössä opettajan ja koulutussuunnittelijan kanssa. Palvelukoordinaattori vastaa palveluiden käytännön toteutuksissa niiltä osin, että palvelun laatu, tietoperusta ja turvallisuus käytännön toiminnassa (esimerkiksi ensiaputoiminta ja -koulutus, lapsi- ja erityisryhmätoiminta, fysioterapeuttiset hoidot) varmistuvat. Opiskelijoiden perehdyttäminen on osa palvelukoordinaattorin osaamista. Laatu-, tietoperusta- ja turvallisuusosaaminen määrittyvät palvelukoordinaattorin oman ammattikorkeakoulututkinnon antamaan osaamiseen. Opiskelijan ohjauksen ja osaamistavoitteiden saavuttamisen suhteen palvelukoordinaattori toimii tiiviissä yhteistyössä opettajan kanssa. Palvelukoordinaattori antaa arvioinnin opiskelijan käytännön toiminnasta erikseen sovittavasta osasta.

Opettajien pitkäkestoiset työelämä- ja hanketoimijayhteistyö tuottaa palveluita, jotka vakiinnutetaan Oppimiskeskus Optiimin palveluiksi ja tuotteiksi. Vakiintuneista tuotteista vastaavat palvelukoordinaattorit. Vakiintuneet palvelut ja tuotteet ovat hyödynnettävissä missä tahansa opintokokonaisuudessa (moduulissa) tai tutkimus- ja kehittämistoiminnan hankkeessa. Palveluja voidaan tuotteistaa myös opiskelijoiden opinnäytetöinä, erityisesti avainosaamisteemat huomioiden. Palveluja ja tuotteita voidaan kehittää myös opiskelijoiden vapaasti valittavina opintoina tai erillisinä projektiopintoina. Palvelut ja tuotteet kuvataan ja niiden ylläpidosta vastaavat palvelukoordinaattorit koulutusohjelmittain.

Palvelukoordinaattorit voivat osallistua osuuskuntatoimintaan erikseen sovitulla tavalla. Osallistuminen tarkoittaa esimerkiksi toiminnan ja tiedon oikeellisuuden sekä turvallisuuden varmistamista tarvittaessa.

Opiskelijan osaamiseen perustuva toiminta

Potinkara (2007, 8–17) selvitti ja kuvasi sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmien määritelmiä oppimisesta eri opetussuunnitelmissa. Vaikka selvityksen mukaan määritelmät ovat koulutusoh-

jelmittain omanlaisiaan, niissä on havaittavissa yhteneviä piirteitä ja käsitteiden tulkintaa. Fysioterapian koulutusohjelmassa näkemys oppimisesta perustuu tutkivan oppimisen periaatteisiin. Opetussuunnitelmassa korostetaan muun muassa itseohjautuvuutta, yhteisöllisyyttä, pienryhmätyöskentelyä ja sosiaalista vuorovaikutusta. Hoitotyön koulutusohjelmassa oppiminen tapahtuu ongelma-perustaisen oppimismenetelmän kautta. Ongelma-perustainen oppimismenetelmä määrittyy muun muassa tutkivaksi tiedonkäsittelyksi, ongelmaratkaisutaitojen kehittymiseksi, uuden tiedon oivaltamiseksi ja ryhmässä toimimisen korostamiseksi. Sosiaalialan koulutusohjelmien opetussuunnitelmissa korostuu yhteisöllisyys ja osallisuus. Toiminnallisuus ja elämyksellisyys yhdistetään tietämiseen ja taitamiseen luonnollisessa ympäristössä. Oppimiseen liitetään myös muun muassa tiedon lisääntyminen ja soveltaminen, taidon kehittyminen ja asioiden uudella tavalla näkeminen. Myöhemmissä sosiaalialalla opetussuunnitelmissa koulutuksen ja sisällön perustana sanotaan täsmennettynä käytettävän sosiopedagogiikkaa.

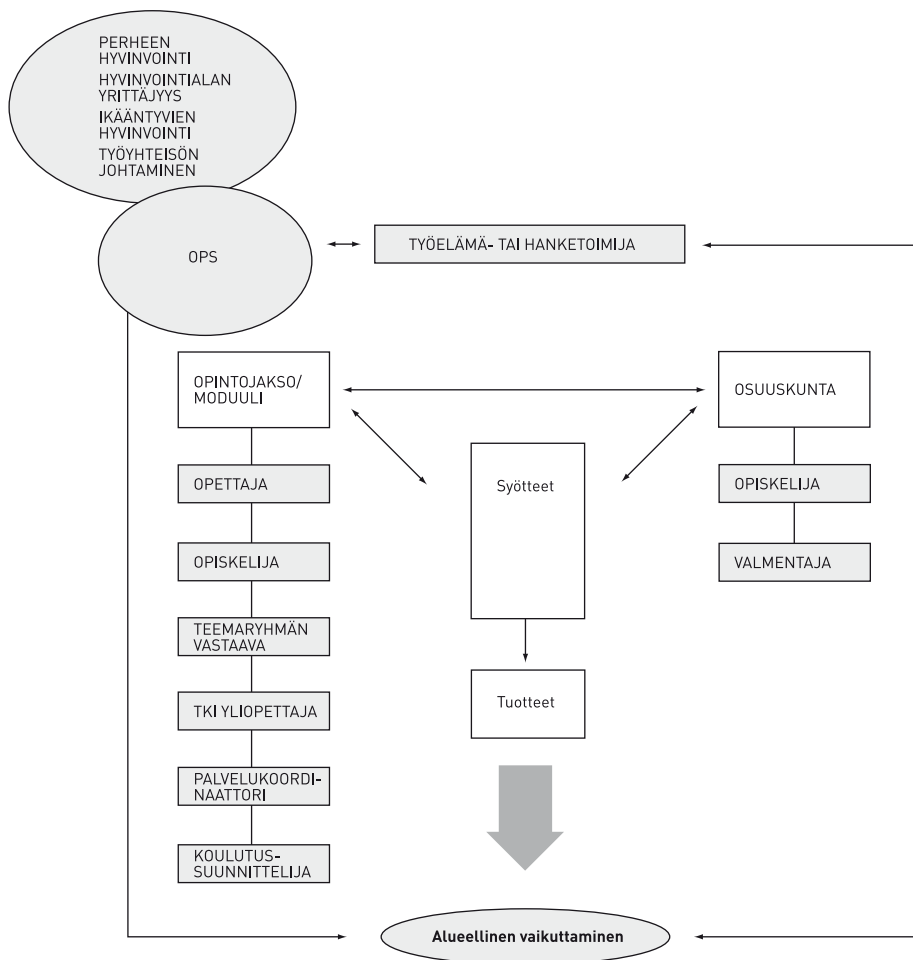
Oppimiskeskus Optiimi on pedagoginen ratkaisu. Oppimiskeskus Optiimissa opiskellessaan opiskelija saavuttaa opetussuunnitelman mukaista osaamista. Osaamistavoitteet nousevat teoreettisista opintojaksoista, hankkeesta harjoittelusta, vapaasti valittavista opinnoista tai opinnäyte-työstä. Opiskelijan osaaminen perustuu siten vankasti opetussuunnitelmaan osaamistavoitteisiin sekä näkemykseen oppimisesta. Oleellista on, että jokaisessa sosiaali- ja terveystieteiden opetussuunnitelmissa oppimisen tavoitteeksi määritellään yhteisöllistä tiedonrakentelua, toiminnallisuutta, ryhmässä toimimista sekä ympäröivän arjen ja työelämä-alueiden tarpeiden tunnistamista. Monialaisuus todentuu luonnollisessa ympäristössä ja edistää osaamistavoitteiden saavuttamista.

Koulutussuunnittelijan osaamiseen perustuva toiminta

Asiakkaat tulevat pääsääntöisesti Oppimiskeskus Optiimiin sosiaali- ja terveystieteiden johtoryhmän, opettajien tai muun henkilöstön työelämä- tai hanketoimijayhteistyön kautta. Muut niin sanottu ulkopuoliset asiakkaat ottavat ensisijaisesti yhteyttä koulutussuunnittelijaan. Koulutussuunnittelija ohjaa muualta tulevien asiakkaiden yhteydenotot tarkoituksenmukaisesti koulutusohjelmien palvelukoordinaattoreille, opetussuunnitelmien mukaisten moduulien vastuupettajille tai avainosaamisteemojen vastuuhenkilöille. Koulutussuunnittelija vastaa talous- ja projektihallinnosta sekä osaltaan palveluiden markkinoinnista ja tiedottamisesta muun muassa koulutusalan verkkosivujen kautta.

Koulutussuunnittelija osallistuu tarvittaessa sosiaali- ja terveystieteiden opettajan ja työelämä- tai hanketoimijan kanssa käytäviin yhteistyöneuvotteluihin. Palvelukoordinaattori vastaa palvelujen tarjousten laadinnasta ja kustannuslaskelmista opettajien tai palvelukoordinaattorien antamien tietojen perusteella. Tarjous laaditaan erikseen sovitun ohjeen perusteella, jossa määritellään muun muassa opettajan työn osuus, opiskelijan työn osuus, materiaalikustannukset ja matkakulut. Tarjouksen hyväksyy ja allekirjoittaa koulutuspäällikkö.

Koulutussuunnittelija ohjaa opiskelijoita koulutusohjelmien opetussuunnitelmien moduuleihin sisältyvinä opintoina, vapaasti valittavina opintoina, projektiopintoina tai opinnäytetöinä tuotettavien palveluiden kustannuslaskelmien ja tarjousten laatimisessa. Valmiin tai kehittyvän tuotteen tarjouksen hyväksyy ja allekirjoittaa koulutuspäällikkö.

Kuvio 2. Toimijat ja rakenne uudistetussa Oppimiskeskus Optiimissa ja opiskelijoiden osuuskunnassa

Lähteet

- Bolton, B. & Thompson, J. 2003. The Entrepreneur in Focus achieves your Potential. London, Thompson.
- Fränti, M. 2008. Oppimisympäristöt ja menetelmät. Teoksessa: Jaroma, A. (toim.) Virtaa verkostosta. Tutkimus- ja kehitystyö osana ammattikorkeakoulujen tehtävää, AMktutka, kehittämisverkosto yhteisellä asialla. Mikkelin ammattikorkeakoulu, Tutkimuksia ja raportteja 36, 87–114.
- Hiltunen, K. & Kekäläinen, H. (toim.) 2008. Benchmarking korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmän kehittämisessä. Laadunvarmistusjärjestelmien benchmarking-hankkeen loppuraportti. Korkeakoulujen arviointineuvostojen julkaisuja 5:2008. http://www.kka.fi/files/111/KKA_508.pdf
- Jaroma, A. 2007. Toimenpideohjelmalla tuloksiin. Teoksessa: Komonen, K. (toim.) Uudistuvat oppimisympäristöt – puheenvuoroja ja esimerkkejä. Mikkelin ammattikorkeakoulu, Tutkimuksia ja raportteja 29, 3-25.
- Komonen, K. & Miettinen, S. 2007. Opiskelijoiden oppiminen interaktiivisessa oppimisympäristössä. Teoksessa: Komonen, K. (toim.) Uudistuvat oppimisympäristöt – puheenvuoroja ja esimerkkejä. Mikkelin ammattikorkeakoulu, Tutkimuksia ja raportteja 29, 67–91.
- Lahden alueen innovaatioympäristön kehittämisstrategia 2009–2015. Versio 27.4.09.
- Opetusministeriö: AMKOTA 2009 Käsikirja. http://amkota2.csc.fi:8080/portal/page?_pageid=116,41163&_dad=portal&_schema=PORTAL (Viitattu 24.9.2009)
- Osuuskunnan perustajan opas. Osuuskunta Viisaanvalinta. Pellervo.
- Osuuskuntalaki. 28.12.2001. 1488.
- Potinkara, H. 2007. Yrittäjyyšnäkökulman kehittyminen ja yrittäjyysspolku opetussuunnitelmissa. Teoksessa: Kilpinen, T., Kämäräinen, K., Nietosvuori, L., Potinkara, H. & Tiittanen, H. (toim.). Yrittäjyyden polulla. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu, Sarja C, Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset tiedot, osa 20. s. 7–22.
- Rauhala, P. 2008. R&D Activities in Finnish Universities of Applied Sciences promoting Regional Development. In book: Laine, K., van der Sijde, P., Lähdeniemi, M. & Tarkkanen, J. (ed.) Higher Education Institutions and Innovations in the Knowledge Society. Arene, Helsinki. 95–101.
- Rissanen, R. 2008. Tutkimus- ja kehitystyön ja opetuksen liitto. Teoksessa: Kotila, H., Mutanen, A. & Kakkonen M-L. (toim.). Opetuksen ja tutkimuksen kiasma, Editat, Helsinki, 11–22.
- Tilastokeskus. Tutkimus ja kehittämistoiminta. Käsitteet ja määritelmät. <http://www.tilastokeskus.fi/til/tkke/kas.html>. (Viitattu 24.9.2009).

Tuula A. Kilpinen

SOSIAALI- JA TERVEYSALAN OSUUSKUNTA

Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelijaosuuskuntamalli luotiin vuonna 2007 päättyneessä YRTTI-KESKUS-projektissa (Kilpinen, Kämäräinen, Nietosvuori, Potinkara & Tiittanen, 2007). Vuonna 2009 sosiaali- ja terveysala sai Lahden ammattikorkeakoulun kehittämisrahaa ”Oppimiskeskus Optiimista kohti hyvinvointialan opiskelijaosuuskuntaa”- hankkeeseen. Sosiaali- ja terveysalan yrittäjyyden avainosaamisteemaryhmä on koulutuspäällikön johdolla vastuussa hankkeen eteenpäin viemisestä. Teemaryhmän alle on perustettu osuuskuntatyöryhmä, jossa monialaisesti suunnitellaan sosiaali- ja terveysalan opiskelijaosuuskuntaa ja sen käynnistämistä vuonna 2010. Syksyn 2009 aikana on tehty projektisuunnitelma ”OSKU – kohti hyvinvointialan osuuskuntaa – yrittäjämäisesti toimivat tulevaisuuden ammattilaiset”. Projektille (2010–2012) haetaan ulkopuolista rahoitusta.

Osuuskunta

Osuuskunta on yhteisö, jonka jäsenmäärää eikä osuuspääomaa ole ennalta määrätty. Osuuskunnan tarkoituksena on jäsenten taloudenpidon tai elinkeinon tukemiseksi harjoittaa taloudellista toimintaa siten, että jäsenet käyttävät hyväkseen osuuskunnan tarjoamia palveluita taikka palveluita, jotka osuuskunta järjestää tytäryhteisönsä avulla tai muulla tavalla. (Osuuskuntalaki 1488/2001, 1:2§)

Osuuskunnalla on kaksoisluonne; se on paitsi liikeyritys, myös henkilöstöyhteisö eli jäsentensä hyvinvointia tavoitteleva yhteisö. Se on jäsentensä yhteisesti omistama ja demokraattisesti hallitsema yhteisyritys. Omistajat päättävät asioista jäsen/ääni -periaatteella. Yritysmuotona osuuskunta on joustava, tehokas ja tarkoituksenmukainen. Se on keino työllistyä ja saada lisäansioita omaehtoisesti. (Laurinkari, 2004.) Osuuskunnan voi perustaa vähintään kolme luonnollista henkilöä tai yhteisöä, säätiötä tai muuta oikeushenkilöä (OSKL 2:1§).

Osuuskunnan perustamisen kynnyks on matala, koska suuria alkupääomia ei välttämättä tarvita. Yritysmuoto on myös joustava, koska siihen on helppo ottaa uusia jäseniä ja siitä voi myös erota. Osuuskunta tarjoaa yksinyrittämistä turvallisemman vaihtoehdon ja myös sosiaalisen turvaverkon; yhdessä ei ole yksin. Yhdessä yrittäen pienennetään yrittämisen riskiä ja saadaan enemmän uskallusta.

Opiskelijaosuuskunta koulutusorganisaatiossa

Suomessa on opiskelijaosuuskuntia eri oppilaitoksissa niin ammattikorkeakouluissa kuin toisen asteen oppilaitoksissakin. Osuuskunnissa luodaan yrittäjyyden oppimisympäristö. Osuuskunta on oikea yritys, ei virtuaali- tai harjoitteluyritys kuitenkin niin, ettei opiskelijoilla ole suuria tuloksentekopaineita. Ensisijaisena tavoitteena on yrittäjyyden ja yrittäjämäisen toimintatavan oppiminen. Opiskelijaosuuskunnassa oppiminen on kasvatusta/oppimista yrittämisen avulla ja toisaalta myös yrittämistä varten.

Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmissa on opiskelijalla mahdollisuus yksilöllisen yrittäjyyspolun rakentamiseen ja suorittamiseen opettajavalmentajan ohjauksessa. Opiskelijaosuuskunta voi olla osa tätä polkua tai opiskelija voi myös liittyä osuuskunnan jäseneksi missä opiskeluvaiheessa tahansa.

Osuuskunnassa oppimisen tavoitteena on yrittäjämäisen työotteen kehittyminen. Opiskelijat altistetaan yrittäjyydelle. Jokainen opiskelija tekee henkilökohtaisen kehityssuunnitelman (osk-HOPS), josta hän keskustelee valmentajan kanssa sopien suoritettavista opinnoista ennen ja jälkeen ”hankkeen”.

Opettajavalmentaja tapaa säännöllisesti opiskelijoita. Myös vanhemmat opiskelijat voivat valmentaa aloittelevia opiskelijoita.

Opiskelijaosuuskunnan perustaminen

Ennen osuuskunnan perustamista opiskelijat suorittavat mahdollisuuksiensa mukaan neljän (4) opintopisteen ”Otetta osaamiseen” opinnot (osuuskuntaopinnot), jotka ovat vaihtoehtoiset opinnot Lahden ammattikorkeakoulun yhteisille yrittäjyyden opinnoille. Tavoitteena on, että opintojen aikana on mahdollista perustaa opiskelijaosuuskunta, luoda sille huolella säännöt ja hoitaa kaikki muodolliset perustamisasiakirjat.

Liiketoimintasuunnitelma on perustamisprosessin kivijalka; liikeideasta ja toiminta-ajatuksista saadaan johdettua osuuskunnan sääntöjä (Osuuskunnan perustajan opas 2003).

Opiskelijaosuuskunnan perustavat sosiaali- ja terveysalan opiskelijat, jotka ovat kiinnostuneet alansa sisällön kehittämisestä, yrittäjyydestä ja erilaisesta tavasta oppia yrittäjyyttä. Jäsenet ovat yrittäjähenkisiä ja heillä on kyky asettaa kokonaisuuden edut henkilökohtaisten etujen edelle (osuustoiminnallinen ajattelutapa).

Osuuskuntaan liitytään 1.–3. opiskeluvuotena. Ideaalijäsenmääränä opiskelijaosuuskunnassa on 15 opiskelijaa. Näin osuuskunta ei ole niin haavoittuva ja siinä pystytään jakamaan vastuuta ja tehtäviä tasaisemmin. Osuuskunnat voivat olla joko yksialaisia tai monialaisia. Osuusmaksu voisi olla esimerkiksi 50–70 euroa/jäsen.

Jokainen opiskelijaryhmä voi perustaa oman uuden osuuskunnan tai toisaalta tulee selvittää mahdollisuutta liittyä jo olemassa olevaan osuuskuntaan. Myös ”vanha” osuuskunta voidaan myydä aloitteleville opiskelijoille. (ks. OSKL 3:1-8§). Alkuvaiheessa on tarkoitus, että sosiaali- ja terveysalan opiskelija aloittaa jäsenenä Lahden ammattikorkeakoulun jo olemassa olevassa monialaisessa osuuskunnassa (Ceco).

Opintokäyntien perusteella näyttäisi mielekkäältä perustaa aluksi yksi osuuskunta, johon kaikki halukkaat opiskelijat liittyvät. Myöhemmin voidaan arvioida sen toimivuutta ja kehittää sitä edelleen hyvinvointitoimialalle sopivaksi.

Jokaisella opiskelijaosuuskunnalla on oma hallitus, joka johtaa osuuskuntaa valitsemansa puheenjohtajan johdolla. Osuuskunnan ylintä päätösvaltaa käyttää osuuskunnan kokous.

Jäsenyys opiskelijaosuuskunnassa

Osuuskunta on jäsentensä yhteisesti omistama ja demokraattisesti hallitsema yhteisyritys. Omistajat päättävät asioista ääni/jäsen -periaatteella. Tärkeää on, että tiimistä löytyy erilaista osaamista

(Bolton & Thomson, 2003). On mietittävä, kuka on paras kullekin ”pelipaikalle”; tiimijohtaja, markkinointipäällikkö, talouspäällikkö, viestintäpäällikkö jne. Myös näiden tehtävien kiertäminen on tärkeää, jotta jäsenille tulee kokemusta erilaisista vastuista ja tehtävistä osuuskunnassa.

Opiskelijaosuuskunnassa on tärkeää, että jäsenet sitoutuvat yhteiseen tavoitteeseen ja osallistuvat aktiivisesti toimintaan. On muistettava, että osuuskunta on oikea yritys, ei harjoitteluyritys ja jäsenellä on työsuhde osuuskuntaan kaikkine velvoitteineen. Osuuskunnassa ei kuitenkaan ole suuria tuloksentekopaineita, usein opiskelijoiden pääasiallinen palkka on opintopisteet.

Opintojen ja oppimisen arviointi

Osuuskunnassa käytetään erilaisia arviointitapoja oppimisen arvioimisessa, esimerkiksi

- portfolioarviointi
- projektit, essee (kirjapisteet)
- asiakaspalaute
- vertaisarviointi
- opiskelijoiden kehityssuunnitelmat
- kahdenkeskiset arviointikeskustelut; valmentaja ja opiskelija

Eri projekteissa ja hankkeissa opiskelijoilla voi olla erilaisia tuntimääriä, opiskelijat pitävät kirjaa tehdyistä tunteista. Tärkeää on, että jokainen osuuskunta tekee yritykseensä laatukäsikirjan.

Opiskelijaosuuskunnan talous

Hinnoittelu osuuskunnassa on projekti/yrityskohtaista. Tärkeintä osuuskunnassa on oppiminen. Hinnoittelussa on huomioitava, että kyseessä on opiskelijatyö, ero normaaliin markkinahintaan ei saa kuitenkaan olla perusteettoman suuri. Opiskelijaosuuskunta toimii Lahden ammattikorkeakoulun sille osoittamissa tiloissa.

Opettajan rooli opiskelijaosuuskunnassa

Opettaja on valmentaja, joka ohjaa opiskelijaa, mutta pitää muuten itsensä osuuskunnan ulkopuolella eli hän ei ole jäsen, eikä siis myöskään vastuussa muusta kuin oppimisen varmistamisesta. Valmentaja auttaa opiskelijaa raivaamaan tieltään onnistumisen esteitä, auttaa jäsentämään asiaa esimerkiksi kysymyksillä, joiden avulla tarkastellaan tilanteen eri puolia. Valmentaja myös antaa tietoa, kertoo esimerkkejä, antaa ehdotuksia sekä kannustaa valmennettavaa siten että valmennettava itse tekee valinnat tilanteessaan (Pohjanheimo, 2007). Selvityksen alla on vielä opettajien mahdollisuus liittyä osuuskunnan jäseneksi sivutoimiluvalla. Joissakin oppilaitoksissa jo toimivissa osuuskunnissa myös opettajat ja alan ammatilliset voivat olla jäseninä. Myös tämä voisi rikastaa ja monipuolistaa hyvinvointitoimialan osuuskuntaa.

Opettajien määrä ja resursointi on vielä auki. Tarvitaan varmasti yksi päävalmentaja, joka yhdessä ja yhteistyössä muiden valmentajien ja substanssiopettajien kanssa käy läpi opiskelijoiden kehityssuunnitelmia. Lisäksi palvelukoordinaattorien roolia opiskelijaosuuskunnassa tulee selvittää.

Lähteet

Bolton, B. & Thomson, J. 2003. The Entrepreneur in Focus achieve your potential. London Thomson.

Kilpinen, T., Kämäräinen, K., Nietosvuori, L., Potinkara, H. ja Tiittanen, H. (toim.) 2007. Yrittäjyyden poluilla. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja C.

Laurinkari, J. 2004. Osuustoiminta. Utopiasta kansainvälisen yrittämisen muodoksi. Pellervo.

Osuuskunnan perustajan opas. 2003. Osuuskunta – viisaan valinta. Pellervo.

Osuuskuntalaki 28.12.2001/1488.

Pohjanheimo E. 2007. Teoksessa: Räsänen, M. Coaching ja johtajuus. Valmentava ote esimiestyössä. Edita, Helsinki.

Katri Kämäräinen

OPPIMISKESKUS OPTIIMI ON MAHDOLLISTANUT OPISKELUN AIDOISSA TYÖTILANTEISSA

**Esimerkkejä fysioterapian koulutusohjelman opinnoista,
jotka on toteutettu yhdessä Oppimiskeskus Optiimin kanssa**

Fysioterapian koulutusohjelma on ollut aktiivisesti kehittämässä ja toteuttamassa Oppimiskeskus Optiimin toimintaa. Oppimiskeskus Optiimin alkuvaiheessa opiskelijat tekivät siellä työharjoittelua. Pian mukaan tulivat myös muut opinnot. Opiskelijat ovat tehneet siellä harjoittelun lisäksi ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja ja oppinnäytetöitä. Tässä on kerrottuna esimerkkejä kustakin opintojen osasta 10 vuoden ajalta.

Harjoittelu

Monet fysioterapeuttiopiskelijat ehtivät olla mukana veteraanien päivä kuntoutuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja kehittämisessä. Tämä toiminta tapahtui moniammatillisesti aina sen mukaan, keitä opiskelijoita oli harjoittelemassa Oppimiskeskus Optiimissa. Opiskelijoilla oli varattu yksi päivä viikosta yhteisten palveluiden suunnitteluun. Opiskelijat rakensivat asiakkaiden päiväohjelman asiakkaiden tarpeen mukaan.

Päiväkuntoutus kesti klo 9–15. Jokaiselle päivälle oli erikseen sovittu yksi opiskelijoista olemaan päivän vastuuhenkilö. Vastuuhenkilö piti huolen, että ohjelma eteni ja yllättävissä tilanteissa löytyi varaohjelmaa. Aamu alkoi yhteisellä hetkellä, joka sisälsi sekä keskustelua että liikuntaa. Päivän aikana oli jokaiselle yksilöllinen fysioterapia, ryhmäliikuntaa salissa, altaassa tai ulkona, rentoutusta ja muuta ryhmätoimintaa. Kuntoutuksen tavoitteet liittyivät niin fyysiseen, psyykkiseen kuin sosiaalseenkin toimintakykyyn ja ikääntymiseen liittyvään tietoon. Opiskelijat oppivat mm. organisoimaan päivän toimintaa, asiakkaan fysioterapeuttista tutkimista, johtopäätösten tekemistä, fysioterapian suunnitelman laatimista ja toteuttamista, ikääntyneiden liikunnan vaikutuksista ja annostelusta sekä ymmärtämään, mitä sairaanhoitaja- ja sosionomiopiskelijat näkevät tärkeimpänä tavoitteena veteraanien kuntoutuksessa.

Tällä hetkellä Oppimiskeskus Optiimissa ei ole enää veteraanien päivä kuntoutusta. Sen sijaan isona osana toimintaa ovat työfysioterapiaan liittyvät palvelut. Opiskelijat käyvät erilaisissa työpaikoissa tekemässä työpaikkakartoituksen, jolla selvittävät asiakkaiden työoloja ja neuvovat mahdollisia keinoja työolojen parantamiseksi. Lisäksi opiskelijat yhdessä hoitotyön opiskelijoiden kanssa tekevät työkykyä selvittäviä terveystarkastuksia ja fyysisen kunnon mittauksia. Opiskelijat ovat huomanneet, miten monta asiaa vaikuttaa työntekijöiden työterveyteen ja minkälaista yhteistyötä tarvitaan työolosuhteiden muuttamiseksi. He ovat oppineet mm. tekemään ergonomia kartoituksia ja fyysisen suorituskyvyn testejä sekä kirjoittamaan yksilöllisiä raportteja henkilökohtaisine ohjeineen.

Ammattiopinnot

Terveysliikuntaryhmien kanssa on tehty pitkäaikaista yhteistyötä. Ryhmien asiakkaat ovat osallistuneet liikuntaan salissa tai altaassa kerran viikossa. Ryhmäliikuntojen aikana opiskelija on harjoitellut mm. ryhmien ohjaamistaitoja, terapeutista harjoittelua ja kuormitusfysiologiaa. Lisäksi osa ryhmien asiakkaista on saanut henkilökohtaista toimintakyvyn analysointia ja siihen liittyvän henkilökohtaisen kirjallisen palautteen, jossa on myös ohjeet kunnon ylläpitämiseksi tai parantamiseksi. Opiskelijat ovat tehneet näitä toimintakyvyn kartoituksia esimerkiksi sydän- ja verenkiertoelimistön analysoimiseen, asennon hallinnan ja tasapainon analysointiin sekä kävelyn analysointiin liittyen.

Fysioterapian tutkivaan ja kehittävän toiminnan opintoihin liittyen opiskelijat ovat tutkimusmenetelmäopinnot yhteydessä harjoitelleet määrällisiä tutkimusmenetelmiä. He tekivät yhteenvetoja Oppimiskeskus Optiimin eri hankkeiden tuloksiin liittyen. Nämä hankkeet koskivat esimerkiksi terveystarkastuksia, fyysisen kunnon testejä ja terveyskäyttätymiskyselyjä. Opiskelijat oppivat tilastointitaitoja sekä tulosten raportointia niin sanallisesti kuin graafisesti.

Päijät-Hämeen keskussairaala oli psykiatrisen osaston potilaat ja henkilökunta mukana opiskelijoidemme järjestämässä liikunnallisessa iltapäivässä. Opiskelijoiden edustaja oli mukana ensimmäisessä palaverissa ja opiskelijoiden edustajat kävivät etukäteen osastolla esittäytymässä potilaille ja kysymässä heidän toiveitaan. Aloitimme iltapäivän yhteisellä toiminnalla liikuntasalissa, jonka jälkeen jakauduttiin kahteen ryhmään. Puolet lähti metsään sauvakävellen kohti laavua, jossa oli yhteistoimintaa. Osa jatkoi harjoittelua liikuntasalissa. Sitten vaihdettiin tehtäviä. Päivä päättyi yhteiseen kahvihetkeen ja palautekeskusteluun, johon osallistuivat kaikki opiskelijat ja asiakkaamme. Nämä opinnot kuuluivat psyykkisiä toimia tukevaan fysioterapiaan. Opiskelijat pystyivät toiminnan aikana harjoittelemaan vuorovaikutus- ja ohjaustaitojaan sekä havaitsemaan, miten psyykinen sairaus näkyy toimintakyvyssä.

Vapaasti valittavat opinnot

Vapaasti valittavat opinnot ovat olleet monesti yksittäisille opiskelijoille räätälöityjä opintokokonaisuuksia. Yksi opiskelija teki esityön uuden palvelun aloittamista varten. Tämä esityö sisälsi lähtötilanteen kartoituksen, aiheeseen liittyvän tutkitun tiedon kokoamisen, asiakkaiden haastattelun, kirjallisen yhteenvedon ja tulevia opiskelijoita varten aiheesta tehdyn perehdytysmateriaalin. Opiskelija oppi tuotekehittelyyn liittyviä asioita.

Toinen opiskelija kokosi ikääntyneiden ryhmäliikuntaan liittyen yleiset suositukset yhteen kansioon. Kansiota kootessaan opiskelija käytti hyväkseen aiheesta tehtyjä tieteellisiä tutkimuksia ja hän haastatteli ikääntyneitä henkilöitä. Tämä kansiollinen materiaalia on ollut seuraavien Oppimiskeskus Optiimissa opiskelevien opiskelijoiden ahkerassa käytössä. Kansion kokoojan oma osaaminen ikääntyneiden liikunnan suosituksista vahvistui tätä vapaasti valittavaa opintoa suoritettaessa.

Opinnäytetyöt

Elina Bloigu ja Marika Viljanen tekivät vuonna 2000 opinnäytetyönään tuotekehittelyn liikuntavammaisten lasten erityisliikuntaryhmän suunnittelusta. Heidän opinnäytetyönsä pohjalta Oppimiskeskus Optiimiin perustettiin lasten liikuntaryhmä monipuolistamaan fysioterapian palveluita. Pian ryhmästä tuli moniammatillisesti toteutettu ja se jatkoi toimintaansa nimellä Taitavat. Opinnäytetyössä oli suunniteltu valmiiksi ohjaajien ja avustajien toiminta, tarvittavat apuvälineet ja liikunnan apuvälineet, liikuntaohjelman tavoitteita ja sisältöä, lasten kuljetukset, ryhmän kokoontumisajat jne. Opiskelijat tekivät suunnitelman niin valmiiksi, että kun he itse valmistuivat jouluna, toiminta alkoi heti joulun jälkeen talvella. Opiskelijat keräsivät tuotekehittelyä varten tietoja kyselyllä, joka oli suunnattu ryhmään tulevien lasten perheille. Kyselyjen jaossa auttoivat liikuntavammaisten lasten ja heidän perheidensä kanssa työskentelevät henkilöt julkiselta sektorilta.

Juha Hämäläinen ja Jari Leppäkynnäs tekivät vuonna 2006 opinnäytetyönsä aiheesta Opas iäkkäiden parissa työskenteleville fysioterapeuttiopiskelijoille, kohteena inkerinsuomalaiset maahanmuuttajat. Ikääntyneet maahanmuuttajat olivat tuolloin Oppimiskeskus Optiimissa uusi asiakasryhmä. Koettiin, että tarvitaan lisää tietoa uuden kohderyhmän palvelujen suunnitteluksi. Opiskelijat kokosivat tietoa inkerinsuomalaisesta kulttuurista, ikääntymisestä sekä toimintakyvyn arvioinnista ja miten toimintakykyä voidaan tukea niin Oppimiskeskus Optiimissa toteutetussa kuin asiakkaan kotiin viedyssä fysioterapiassa. Opiskelijat tekivät opinnäytetyöhön liittyen yhteistyötä inkerinsuomalaisten maahanmuuttajien kanssa.

Lähteet

Bloigu E. & Viljanen M. 2000. Liikuntavammaisten lasten erityisliikuntaryhmän suunnitelma. Opinnäytetyö, Lahden ammattikorkeakoulu.

Hämäläinen J. & Leppäkynnäs J. 2006. Iäkkäät maahanmuuttajat. Opas iäkkäiden parissa työskenteleville fysioterapeuttiopiskelijoille, kohteena inkerinsuomalaiset maahanmuuttajat. Opinnäytetyö, Lahden ammattikorkeakoulu.
Saatavana: <http://oppari.phkk.fi/julkaisu/2007-03-22-02.pdf>

Virpi Seppänen, Hannele Tiittanen ja Anne Vuori

METALLISSA ON VOIMAA -HANKE ESIMERKKINÄ HANKEOPPIMISESTA HOITOTYÖN KOULUTUSOHJELMASSA

Hanketoiminta osana hoitotyön koulutusta

Oppiminen erilaisissa työelämätahojen kanssa tehtävissä hankkeissa on ollut osa Lahden ammatikorkeakoulun hoitotyön koulutusohjelman arkea alusta alkaen. Vaikka onnistuneita moniammatillisia ja asiakaslähtöisiä hankkeita on toteutettu runsaasti, hanketoiminnan kehittämistä osana hoitotyön oppimista tarvitaan edelleen. Kehittämisen tavoitteena on hankkeiden entistä tiiviimpi liittäminen opiskelijoiden opetussuunnitelmaan ja osaksi ammattiaineiden teoreettista viitekehystä.

Hankkeita on pääosin toteutettu opiskelijoiden ohjatun harjoittelun puitteissa, tietyn ajallisesti rajatun harjoitteluaikajakson aikana. Hankkeen aikana opiskelijat ovat työskennelleet erilaisten asiakkaiden ja asiakasryhmien kanssa ohjaavan sairaanhoitajan ja hoitotyön opettajan ohjauksessa. Jatkossa on tarkoitus mahdollistaa opiskelijalle pitkäaikaisempi ja itsenäisempi työskentely hankkeessa: mukana olo hankkeen suunnitteluvaiheesta sen loppuun vientiin asti.

Ajallisesti Oppimiskeskus Optiimissa toteutettavat hankkeet voivat olla hyvinkin eripituisia: lyhimmillään yhden päivän tapahtuman toteuttamisesta koko vuoden ajalle sijoittuvaan säännölliseen ryhmätoiminnan toteuttamiseen. Hanketoiminta voi olla osa opiskelijan teoria- tai harjoitteluopintoja ja opintopisteet määritellään kunkin hankkeen kohdalta opiskelijalle erikseen. Sekä hankkeen tilaajan että opiskelijan näkökulmasta on mielekästä, että hankkeen toimijat eivät vaihdu kesken prosessin. Oppimisen näkökulmasta koko hankeprosessissa mukana olo ja vastuun kantaminen prosessin etenemisestä tukee opiskelijan kykyä hallita kokonaisuuksia, kehittää päätöksenteko kykyään sekä taitojaan toimia asiakaslähtöisesti ja palautteen suuntaisesti. Haasteena on hyvin koordinoitujen, mutta silti riittävän joustavien opetusjärjestelyjen kehittäminen.

Tässä artikkelissa kuvataan opetussuunnitelmassa olevaan opintokokonaisuuteen liitettyä opiskelijoiden toteuttamaa ”Metallissa on voimaa” -hanketta.

Metallissa on voimaa -hanke – opiskelijälähtöisyyttä ja asiakaslähtöisyyttä

Metallissa on voimaa -hanke toteutettiin hoitotyön opetusohjelmassa osana Terveystieteen edistämisen opintokokonaisuutta (6 opintopistettä), joka sijoittui sairaanhoitajaopiskelijaryhmän opintojen loppuun toiseksi viimeiselle lukukaudelle. Hankkeeseen integroituivat terveyden edistämisen teoreettiset opinnot kokonaisuudessaan. Hankkeeseen integroitiin myös kahden fysioterapeuttiohjaajan opinnäytetyö, fysioterapian ja hoitotyön ohjattua harjoittelua sekä yhden terveydenhoitajaopiskelijan vapaasti valittavia opintoja ja Terveystieteen yhteisöllisenä vaikuttajana -opintojakso. Kaiken kaikkiaan opiskelijat suorittivat hankkeessa yhteensä 140 opintopistettä.

Metallissa on voimaa -hankkeen tavoitteena oli kehittää toimintamallia metalliteollisuudessa työskentelevien työntekijöiden terveyden edistämiseen. Tavoitteena oli myös kehittää uudenlainen hoitotyön opetukseen integroitu palvelukokonaisuus. Hankkeessa toteutettiin valikoituneelle asiakasryhmälle asiakas- ja voimavarojen lähtöistä elämäntapaohjausta henkilökohtaisen

terveysvalmennuksen ja ryhmäohjauksen keinoin. Hankkeen yhteistyökumppaniksi valikoitui lahtelainen kansainvälinen metallialan yritys. Puolitoista vuotta kestäneeseen hankkeeseen osallistui 27 metallialan työntekijää.

Hankkeeseen integroitu Terveystieteen edistämisen, oppiminen ja ohjaaminen hoitotyössä -opintojakso koostui viidestä neljän tunnin lähijaksosta, sekä opiskelijoiden ja asiakkaiden yksilö- ja ryhmätapaamisista. Näiden lisäksi opiskelijoilla oli neljä oppimistehtävää:

- a) voimavarakeskeisen ohjauksen teoriaan perehtyminen materiaalin perusteella sekä kohdeyritykseen perehtyminen
- b) oppimispäiväkirja hankkeesta työskentelemisestä
- c) elämäntapaohjauksen sisältöön perehtyminen ja yksilötapaamisen toimintasuunnitelman tekeminen sekä
- d) ryhmätoiminnan teoriaan ja ohjaukseen perehtyminen materiaalin pohjalta.

Opintojakson alussa opiskelijat tapasivat omat asiakkaansa kaksi kertaa henkilökohtaisesti ja käynnistettiin ryhmätapaamiset. Henkilökohtaisissa tapaamisissa asiakkaat haastateltiin ja heille tehtiin pienimuotoinen terveystarkastus. Jokainen asiakas laati itselleen keskeiset elämäntapamuutostavoitteet, joihin palattiin myöhemmissä henkilökohtaisissa tapaamisissa. Elämäntapaohjaustarpeen perusteella asiakkaat jaettiin useampaan pienempään ryhmään kuten painonhallinta-, stressinhallinta- ja liikunnallisen aktiivisuuden lisäämisen -ryhmiin. Kaikissa ryhmissä mahdollistui vertaistuki osana elämäntapamuutosta. Ryhmätapaamiset jatkuivat koko hankkeen ajan. Asiakkaiden terveyttä haluttiin tukea mahdollisimman kokonaisvaltaisesti; hankkeen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin osallistuivat hoitotyön opiskelijoiden lisäksi fysioterapeuttiohjaajat. Koska hankkeessa oli keskeisenä voimavara- ja elämäntapamuutos, asiakasta haluttiin tukea ja kannustaa monin eri keinoin kuten puhelinvalmennuksella. Jokaiselle asiakkaalle tarjottiin mahdollisuus myös fyysisen kunnon testeihin sekä hankkeen alussa että lopussa.

Metallissa on voimaa -hankkeen avulla luotiin malli hankkeistetun opetuksen toteuttamisesta. Hankkeeseen integroitiin eri opintojaksoja, siinä yhdistettiin teoriaopintoja ja käytännön opintoja sekä opinnäytetyöskentelyä. Opiskelijoilla oli mahdollisuus toimia aidoissa asiakastilanteissa, mikä vahvisti oppimista. Hankkeen keskeisenä tuotoksena syntyi moniammatillinen terveysvalmennusmalli työikäisen terveyden ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Tätä mallia voidaan kehittää ja testata edelleen erilaisten asiakasryhmien terveyden edistämiseksi. Opiskelijoiden hankkeesta toimimisestaan antaman palautteen mukaan sekä opiskelijalähtöisyys että asiakaslähtöisyys toteutuvat. He saivat oppimiskokemuksia yksilöiden ja ryhmien terveyden edistämiseksi. Opiskelijat kokivat hankkeesta työskentelyn myös uudelleenrakentavaksi ja innostavaksi, joskin myös haasteelliseksi oppimistavaksi.

Uutta osaamista ja kehittämisen haasteita

Työelämälähtöisissä hankkeissa mukanaolo on kaikille osapuolille sekä antoisaa että haasteellista. Siinä edetään sekä asiakkaan tarpeiden että opiskelijan ammattiin oppimisen ehdoilla. Opiskelijan ja opettajan roolit muuttuvat enemmän yhteistyösuhteiksi, kun ollaan pois luokahuonetilanteesta ja opetus integroituu suoraan työelämään. Hankkeessa opiskelija on aktiivinen toimija ja oppiminen on aktiivinen prosessi, jossa saatua tietoa analysoidaan, arvioidaan ja sovelletaan käytännön tilanteissa. Opiskelija etsii tietoa, jota hän soveltaa työskennellessään

asiakkaansa kanssa ja opettaja toimii taustalla ohjaten ja varmistaen tavoitteiden suuntaista oppimista. Asiakkaiden antamaa palautetta kerätään koko ajan ja toiminnan sisältöä ja toteutusta suunnataan tarvittaessa uudestaan.

Oppiminen hanketoiminnassa on myös kollektiivista; opitaan työelämän vaatimia tiimityöskentelyn taitoja, työnjakoa, sitoutumista, vastuunottoa ja ongelmatilanteiden ratkaisua. Opettajan rooli muuttuu kun opintojakso toteutetaan työelämäyhteistyössä. Opettaja on opiskelijoiden yhteistyökumppani, oppimisen tuki ja kannustaja, mutta myös päävastuussa sekä opintojakson tavoitteiden toteutumisesta, oppimistulosten arvioinnista että työelämäyhteistyön sujuvuudesta. Opettajalla tarvitsee organisointikykyä ja projektityöosaamista, joustavuutta ja innovatiivista ajattelukykyä ohjattaessa oppimista erilaisessa oppimisympäristössä. Opettajalta odotetaan myös uudenlaista aktiivisuutta työelämäkumppaneiden suuntaan erilaisten oppimis- ja kehittämishankkeiden käynnistämisessä, jotta pystytään vastaamaan ammattikorkeakouluille asetettuihin haasteisiin alueellisesta vaikuttamisesta ja työelämän kehittämisestä.

Työelämäyhteistyöhön liittyvien prosessien ja rakenteiden kuvaus kehittää hanke-opetusta ja tuo esiin ongelmakohtia. Opetuksen arjessa joudutaan ratkomaan seuraavanlaisia käytännön kysymyksiä: Miten moniammatillisuus toteutuu parhaiten erilaisissa hankkeissa? Miten isot opiskelijaryhmät organisoidaan toimimaan hankkeessa? Kuinka opettajan työtä resursoidaan? Miten ongelmaperustaisen oppimisen ideaa viedään hankkeisiin ja palvelutoimintaan? Miten oppimisen ja palvelutoiminnan tavoitteet yhdistetään? Näiden kysymysten ratkaisemista helpottaa työelämä-yhteistyössä toteutetuista hankkeista saatujen kokemusten systemaattinen analysointi. Hankkeissa on haastetta, joka uudistaa sekä opetusta että työelämää.

Helena Hatakka, Kati Ojala ja Tiina Vaara

NÄKÖKULMIA SOSIONOMIOPISKELIJAN ELÄMYKSELLISEEN OPPIMISEEN HANKKEISTETUSSA OPETUKSESSA

Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysala on järjestänyt ohjattuna opiskelijatyönä elämyksellistä iltapäiväkerhotoimintaa 3.–4.-luokkalaisille vuodesta 2006 alkaen. Hankkeessa on toiminut yhteiskumppanina Hollolan Salpakankaan koulu.

Sosiaalialan koulutusohjelman sosiaalipedagoginen viitekehys on luonut vankan pohjan sosionomi AMK:n oppimiselle ja käytännön osaamiselle hankkeessa. Moniammatillista näkökulmaa elämykselliseen iltapäiväkerhotoimintaan ovat tuoneet hoitotyön- ja fysioterapian opiskelijat sekä sosiaali- ja terveysalan kansainväliset vaihto-opiskelijat.

Hankkeen on mahdollistanut Etelä-Suomen lääninhallituksen myöntämä vuosittainen avustus.

Tavoitteet

Elämyskerhotoiminnan yleisinä tavoitteina ovat olleet kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen sekä lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen. Lisäksi tavoitteena on ollut antaa Elämyskerhoon osallistuville 3.–4.-luokkalaisille lapsille mahdollisuuksia sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja yhteisöllisyyteen kasvamiseen. Elämyskerhotoiminnan yhtenä tavoitteena on myös harrastuneisuuden tukeminen ja myönteisten harrastusten edistäminen.

Sosionomiopiskelijan oppimisen näkökulmasta tavoitteena on ollut rikastuttaa opetusta ja mahdollistaa opiskelijan oppiminen autenttisissa oppimisympäristöissä. Opiskelijat ovat voineet suorittaa Elämyskerhossa erilaisia opetussuunnitelmaan sisältyviä ammatillisia opintoja, kuten varhaiskasvatus, lasten ja nuorten luovuutta tukevat menetelmät, orientoiva harjoittelu, pedagoginen harjoittelu, ammatillinen harjoittelu III, vapaasti valittavia opintoja ja opinnäytetyö. Sosionomiopiskelijan rooli Elämyskerhon toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa on ollut keskeinen. Opiskelijat kertovat saaneensa mahtavan tilaisuuden harjoitella luovuuden eri menetelmin tavoitteellista ja omaa ammatillista kasvua tukevaa toimintaa sekä hyvän tilaisuuden kartuttaa kokemustaan lapsiryhmän ohjaamisesta ja moniammatillisesta työskentelystä.

Palvelukoordinaattorin ja opettajan roolit toiminnassa

Palvelukoordinaattorin rooli on ohjata opiskelijoita elämyskerhotoiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja kerhokertojen arvioinnissa. Hänen roolinaan on varmistaa myös, että laatu, tietoperusta ja turvallisuus toteutuvat käytännön toiminnassa. Palvelukoordinaattori luo yhdessä opiskelijoiden kanssa ohjatun, turvallisen ja virikkeitä tarjoavan toimintaympäristön. Sosiaalialan opettajan keskeinen rooli on antaa opiskelijoille teoreettisia sekä menetelmällisiä valmiuksia toimia Elämyskerhossa. Opettajan rooli on myös ohjata opiskelija oppimista. Opiskelijat käyvät opettajan kanssa arviointikeskusteluja, joissa reflektoidaan oppimistehtäviin nivottua tietoa opituista asioista, teorian ja käytännön tiedon yhdistämiseksi.

Palvelukoordinaattorin ja opettajan tärkeä yhteistyökumppani on Salpakankaan koulun rehtori Päivi Häkkinen. Tämä työelämäyhteys toimii elämyskerhotoiminnan suunnannäyttäjänä ja

toimintaedellytysten mahdollistajana. Yhteisissä palaverissa, joita pidetään neljä kertaa luku-
vuodessa, luodaan yhteistä pedagogista ymmärrystä siitä mikä elämyskerhotoiminnassa on kes-
keistä lasten, perheiden, opiskelijoiden ja Salpakankaan koulun näkökulmasta. Mielestämme
vakiintuneet ja pitkäkestoiset suhteet työelämän kanssa mahdollistavat systemaattisen ja kaik-
kia osapuolia palvelevan toiminnan kehittämisen ja mallintamisen. Tällaisessa oppimisproses-
sissa kaikki ovat oppijina.

Pohdintaa

Hanketoiminnan kautta saavutetaan hyviä elämyksellisiä oppimiskokemuksia. Tämä vaatii tavoit-
teellista, pitkäkestoista ja innovatiivista työtettä sekä palvelukoordinaattorilta että opettajalta.
Koulutusosalta sekä koko sosiaali- ja terveysalalta vaaditaan arvostusta, joustavuutta ja sitoutu-
mista hankkeessa oppimisen mahdollistamiseksi. Hankkeessa oppimisessa kokonaissuunnittelu
on avainasemassa. Kuormittavuutta ja resursointia on tarkasteltava kaikkien osapuolten näkö-
kulmasta mahdollisimman hyvin jo etukäteen. Opiskelijaryhmä ja opettajakaan eivät voi olla
samanaikaisesti mukana useassa työelämähankkeessa. Jokaisen hankkeen kohdalla tulisi miet-
tiä erikseen hankkeessa oppimista pedagogisena ratkaisuna, sen mahdollisuuksia ja haasteita.

Moniammatillisesti toteutettuna elämyskerhotoiminta on parhaimmillaan sisällöltään monipuolista
sekä kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia tukevaa toimintaa. Elämys-
kerhotoiminnan kautta pyritään tukemaan lasten ja perheiden hyvinvointia tässä ajassa alueellisesti
koko ajan toimintaa kehittäen ja olemaan herkkänä myös tulevaisuuden haasteille. Elämysker-
hotoiminnan pitkäkestoisen toteuttamisen myötä meille toteuttajina on alkanut hahmottua
mitä erilaisia rooleja ja mahdollisuuksia kouluyhteisö tarjoaa sosionomi AMK:lle työkenttänä.

Siru Heromaa ja Taina Anttonen

NUORTEN SEKSUAALITERVEYSPALVELUN TUOTTEISTAMINEN

Sosiaali- ja terveyspalveluiden tuotteistaminen on tärkeä osa nykyaikaista terveydenhuoltoa (Jämsä & Manninen, 2000, 7). Kunnat eivät pysty tarjoamaan kaikkia terveyspalveluja itse kuntalaisille, joten ostopalveluiden olemassaolo on tärkeää. Terveystiedon edistämisen näkökulmasta on järkevää kohdistaa resursseja nuoriin sekä ennaltaehkäisevään terveystyöhön. Nuorten hyvä seksuaaliterveys sekä riittävä tieto seksuaaliterveyden uhista on tärkeää nuoren kehittymisen kannalta. Murosiässä koetut vaikeudet ja ongelmat tunne-elämässä voivat heijastua koko yksilön elinkaareen.

Keväällä 2009 Oppimiskeskus Optiimissa järjestettiin Terveellisexi-tapahtuma Lahden peruskoululaisille. Terveellisexi-tapahtuma oli osa toiminnallista opinnäytetyötä, joka toteutettiin Lahden ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalalla. Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata 8.-luokkalaisille järjestettävä Terveellisexi-tapahtuma sekä tuotteistaa tapahtuma Oppimiskeskus Optiimin ja Lahden ammattikorkeakoulun opettajien sekä opiskelijoiden käyttöön. Terveellisexi-tapahtumasta muotoutui palvelutuote. Tapahtuman tarkoituksena oli tukea peruskoulujen seksuaaliopetusta ja antaa uutta tietoa sekä peruskoulun 8.-luokkalaisille, että tapahtumaa järjestämässä olleille sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille. Opinnäytetyön tarkoitus perustuu siihen, että nuorten seksuaaliterveyspalvelun tuotteistaminen on merkityksellistä erityisesti tulevaisuuden kannalta.

Tuotteistamisen edellytyksenä on, että palvelutuotannon sisältö, laatu ja kohderyhmä on tarkasti määritelty (Kivistö, 2003, 9). Tuotteistamisprosessi voidaan jakaa viiteen eri vaiheeseen, joilla voidaan edetä sekä lineaarisesti että samaan aikaan. Mikään tuotekehityksen vaihe ei poissulje toista, joten vaiheet voivat olla käynnissä myös päällekkäin.

Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan palvelutuotteiden prosessikuvaus on kehitetty tukemaan sisäistä ja ulkoista yrittäjyyttä. Prosessikuvauksessa eri toimijoiden toiminnot määritellään vaiheittain. Palveluprosessikuvaus hyödyttää opettajien ohella myös opiskelijoita. Terveellisexi-tapahtuman tuotteistaminen toiminnallisen opinnäytetyön muodossa noudattaa pääpiirteissään prosessikuvausta. Terveellisexi-tapahtumalla oli asiakas (peruskoulut), opiskelijat opinnäytetyön ja tapahtuman toteuttajina sekä opettaja, palvelukoordinaattori ja koulutussuunnittelija tukena. Koulutuspäällikkö myönsi luvan toteuttaa toiminnallinen opinnäytetyö sekä sopi opinnäytetyön tekijöiden Terveellisexi-tapahtumasta koituvista kustannuksista.

Kuvio 1. Sosiaali- ja terveysalan palvelutuotteiden prosessikuvaus

Ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistaminen

Ongelman ja kehittämistarpeiden tunnistamisvaiheessa selvitetään tarkasti, mikä on tulevan tuotteen kohderyhmä sekä selvitetään, miten yleinen ongelma tai kehittämistarve on. Terveellisexi-tapahtumaa suunniteltaessa selvitettiin ensin, että kenelle tuotetta ollaan tekemässä. Kohderyhmäksi valittiin 8.-luokkalaiset, koska Opetushallituksen perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan heillä on ollut jo seksuaaliopetusta ja näin ollen heillä on tiettyjä valmiuksia käsitellä seksuaaliterveyttä koskevaa tietoa. Yhtenä perusteluna oli myös se, että 8.-luokkalaisten oletetaan olevan kypsempiä käsittelemään seksuaaliterveyttä syvällisemmin muun muassa seurustelun kannalta kuin esimerkiksi 7.-luokkalaisten. Tässä vaiheessa haettiin myös tietoa seksuaaliterveydestä ja sen opetuksen tasosta Suomessa. Seksuaaliterveyden edistämistä tukeva palvelutuote oli perusteltua ennen kaikkea siksi, että koulujen seksuaaliopetuksen resurssit ja tasot vaihtelevat huomattavasti. Väitettä tukivat useat valtakunnalliset kyselyt ja selvitykset peruskoululaisten seksuaaliterveystietämyksestä.

Ideavaihe

Ideavaiheessa ongelma on tunnistettu, mutta puuttuu ratkaisukeino ongelmaan. Terveellisexi-tapahtuman suunnittelun ja toteutuksen mahdollisti 26 Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan sairaanhoitaja-, sosionomi- ja terveydenhoitajaopiskelijaa AMK. Opiskelijat osallistuivat keväällä 2009 Seksuaalisuus asiakastyön näkökulmasta: nuorten seksuaalikasvatus 3 op -opintojaksolle. Opintojakson osaamistavoitteena oli, että opiskelija osaa käyttää seksuaaliterveyteen liittyvää tietoperustaa asiakastyössä, tulee tietoiseksi oman seksuaalihistoriansa merkityksestä sosiaali- ja hoitotyössä ja osaa noudattaa ammattieettistä työtettä kohdatessaan sosiaali- ja terveysalan asiakkaita.

Terveellisexi-tapahtuman käyttöön varattiin Oppimiskeskus Optiimin tilat. 26 opiskelijan suunniteltiin toteuttavan tapahtuman työpajatyypisessä muodossa. Terveellisexi-tapahtuman sisältö jaettiin viiteen pääteemaan. Yksi työpaja edusti yhtä pääteemaa. Innovatiivisena ratkaisukeinona esitettiin, että työpajoilla käsitellään seksuaaliterveyttä luovien menetelmien avulla. Luovien menetelmien tarkoituksena oli saada 8.-luokkalaiset aktiivisesti osallistumaan keskusteluun seksuaaliterveydestä ja hyvinvoinnista.

Luonnosteluvaihe

Luonnosteluvaiheeseen kuuluu tiedonhankintaa asiakkaista, aiheesta, ympäristöstä sekä tuotteen suunnitteluun vaikuttavista tekijöistä. Terveellisexi-tapahtumaa suunniteltaessa otettiin yhteyttä Lahden alueen peruskouluihin, jolloin kartoitettiin kiinnostus palvelutuotetta kohtaan. Yhteydenottojen perusteella päädyttiin siihen, että kolme peruskoulua kutsutaan tapahtumaan. Seksuaalisuus asiakastyön näkökulmasta: nuorten seksuaalikasvatus 3 op -opintojaksolle osallistuminen ajoittui luonnosteluvaiheeseen. Opintojakson vastuuopettaja sekä opinnäytetyöntekijät kävivät myös yhden peruskoulun pyynnöstä kertomassa tapahtumasta ja sen sisällöstä tarkemmin. Paikalla peruskoulun opettajilta vahvisti Terveellisexi-tapahtuman merkittävyyttä.

Kehittelyvaihe

Terveellisexi-tapahtuman tuotteistamisessa luonnosteluvaihe sekä kehittelyvaihe olivat käynnissä samaan aikaan. Kun haettiin tietoperustaa 8.-luokkalaisten seksuaaliterveysopetukseen, hahmoteltiin työpajojen sisällöt tietoperustan pohjalta. Kehittelyvaiheeseen kuuluu esitestaus. Terveellisexi-tapahtuma toimi lopullisen palvelutuotteen esitestauksena. Tapahtuman kautta kerättiin tietoa kehiteltävän tuotteen toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Tietoa saatiin Webropol-kyselyllä, johon vastasivat Terveellisexi-tapahtumaa toteuttamassa olleet ja Seksuaalisuus asiakastyön näkökulmasta: nuorten seksuaalikasvatus 3 op -opintojaksolle osallistuneet opiskelijat. Kyselyllä kartoitettiin tietoa muun muassa kohderyhmästä, toteutuksesta ja opiskelijoiden omien osaamistavoitteiden saavuttamisesta. Kyselyyn vastasi 17 opiskelijaa. Terveellisexi-tapahtumasta kerättiin tietoa myös havainnoimalla.

Viimeistelyvaihe

Viimeistelyvaiheessa analysoitiin Webropol-kyselyn ja havaintojen avulla saatua tietoa, tulosten kautta tehtiin johtopäätökset ja yhteenveto Terveellisexi-tapahtuman toteutuksesta sekä tarkasteltiin luotettavuus. Yhteenvetona todettiin, että Terveellisexi-tapahtuma saavutti sille asetetut tavoitteet. Opinnäytetyöstä kirjoitettiin raportti ja se julkaistiin marraskuussa 2009 valtakunnallisessa Theseus-verkkokirjastossa. Oppimiskeskus Optiimille luovutettiin palvelutuote hyödynnettäväksi edelleen opettajien, opiskelijoiden ja palvelukoordinaattoreiden toiminnassa.

Lähteet

- Grünn, L. & Heromaa, S. 2009. Terveellisexi. 8.-luokkalaisten seksuaaliterveysopetuksen kuvaaminen ja tuotteistaminen. Opinnäytetyö, Lahden ammattikorkeakoulu, 14–16, 24–25.
- Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi
- Kivistö, A. 2003. Talousohjaus ja tuotteistaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja C. Oppimateriaalit. Nro 5.

Yrittäjyys sulautuu opettamiseen ja oppimiseen – Hyvinvointipalveluja ja osuuskuntatoimintaa Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla -julkaisu avaa näkökulmia hyvinvointialan, pedagogiikan ja liiketalousosaamisen yhdistämiseen. Yhdistämisessä keskeistä on opetussuunnitelmien uudistaminen, pedagogisten ratkaisujen innovoiminen, työelämäyhteyksien vankentaminen ja eri toimijoiden roolien selkiyttäminen. Julkaisussa kuvataan uudistamista ja kehittämistä osin Oppimiskeskus Optiimin palvelutoiminnan pohjalta. Oppimiskeskus Optiimi on toiminut Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla yli kymmenen vuotta. Julkaisussa avataan myös mahdollisuuksia opetuksen hankkeistamiseen sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmissa. Kuvauksissa esitellään Oppimiskeskus Optiimia aitona oppimisympäristönä, hankkeessa oppimista eräässä metallialan yrityksessä, lasten iltapäiväkerhotoimintaa yhteistyössä peruskoulun kanssa ja toiminnallisena opinnäytetyönä toteutettua palvelun tuotteistamista.

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarjat

A Tutkimuksia

B Oppimateriaalia

C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut

ISSN 1457-1457-8328

ISBN 978-951-827-104-1